

Zastupljenost ženskog sporta u dnevniku Sportske novosti od 1945. do 2020.

Prpić, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:554537>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Iva Prpić

**ZASTUPLJENOST ŽENSKOG SPORTA U DNEVNIKU *SPORTSKE*
NOVOSTI OD 1945. DO 2020.**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

**ZASTUPLJENOST ŽENSKOG SPORTA U DNEVNIKU *SPORTSKE NOVOSTI* OD
1945. DO 2020.
DIPLOMSKI RAD**

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Viktorija Car

Studentica: Iva Prpić

Zagreb
rujan, 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem da sam diplomski rad *Zastupljenost ženskog sporta u dnevniku Sportske novosti od 1945. do 2020.*, koji sam predala na ocjenu mentorici izv. prof. dr. sc. Viktoriji Car, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Iva Prpić

Popis ilustracija

Graf 1: Vrsta vijesti u kojoj se izvještava o sportašicama i ženskom sportu42

Graf 2: Prikaz sportašica na fotografijama.....43

Graf 3: Spominjanje privatnog života sportašice u članku.....44

Graf 4: Zastupljenost žena i muškaraca kao izvora informacija.....45

Graf 5: Zastupljenost sportašica prema sportovima.....45

Sadržaj

1.UVOD	1
2.TEORIJSKI OKVIR	4
2.1.Rodni odnosi kao predmet borbe	4
2.1.1. Feminizam u Jugoslaviji I Hrvatskoj	5
2.1.2. Žene kao objekti u oglašavanju	6
2.1.3. Val promjena I kriza muškosti	7
2.1.4. Utjecaj islamskog feminizma na ženski sport	9
2.1.5. Povratak patrijarhalnim temeljima	11
2.2. Neravnopravnost spolova u sportu	12
2.2.1. Istraživanja o prikazu ženskog sporta i sportašica u medijima	12
3.ISTRAŽIVANJE	26
3.1 Ciljevi istraživanja	26
3.1.1. Hipoteze	26
3.1.2. Metoda istraživanja	26
3.1.3. Uzorak	28
4.ŽENSKI SPORT – U SJENI SPORTAŠA, ALI I TRENERA	30
4.1.1945.-1950	30
4.2. 1968.-1973	32
4.3. 1983.-1988	33
4.4. 1990.-1995	35
4.5. 2000.-2005	37
4.6. 2014.-2019	39
5.RASPRAVA	42
6.ZAKLJUČAK	46
POPIS LITERATURE	49
PRILOZI	51
SAŽETAK	52
ABSTRACT	53

1. UVOD

Marginalizacija žena pitanje je kojim su se bavile mnoge uvažene feministkinje kroz povijest. Povjesničari ističu kako su se ženskim pitanjem javno i žustro prve počele baviti Francuskinje krajem 18. stoljeća. Prvi se put „u doba Francuske revolucije pojavljuje konzistentna ideja o neophodnosti da žene istupe iz prostora privatnosti (dom i obitelji), iako se zahtjevi o njihovom djelovanju u javnoj sferi razlikuju“ (Čakardić i dr., 2007: 113). U godinama koje su slijedile mnoge su žene zahtijevale bolje pozicije u društvenom i političkom smislu, ali brojni muškarci nisu podržavali njihove zahtjeve i ideje. Prvi val feminizma započeo je u 18. stoljeću, a trajao je do sedamdesetih godina 20. stoljeća. Prvenstveno, borba je bila usmjerena na pravo glasa, pravo na obrazovanje te pravo na zaposlenje. Središnja uloga u ranoj fazi feminističkog pokreta pripala je Mary Wollstonecraft koja je 1792. godine objavila djelo *Obrana ženskih prava*, a njezine ideje bile su usko povezane s onima prosvjetiteljskog pokreta (Mihaljević, 2016: 154). Pojavi drugog feminističkog vala prethodila je knjiga *Drugi spol* (1948.) autorice Simone de Beauvoir. Inače ljevičarka, de Beauvoir je često kritizirala uvjete u kojima se žena razvija na način ovisnosti o muškarcu kao i društvo koje od najranije dobi djevojčice uči poslušnosti i pasivnosti kako bi ih se spriječilo u razvijanju vlastite ličnosti (Mihaljević, 2016: 158). Temeljno postignuće feministkinja u drugom valu bilo je senzibiliranje javnosti o obiteljskim i bračnim problemima. Različiti oblici nasilja tek su osamdesetih godina 20. stoljeća priznati kao takvi, a do tada se žene ušutkavale na različite načine čime se psihičko i fizičko nasilje opetovano reproduciralo (Mihaljević, 2016: 162). Konačno, treći val feminizma započinje osamdesetih i devedesetih godina prošloga stoljeća, a bio je svojevrsna reakcija na nedostatke prethodnog vala. Glavni problem bio je izostanak univerzalnosti u esencijalističkom pristupu ženi s kojom su se većinski mogle identificirati obrazovane bjelkinje te heteroseksualne žene. Ipak, treći val ostvario je glavni cilj te je potaknuo javnost na dublju analizu i razmišljanje rodni i drugih društvenih odnosa (Mihaljević, 2016: 166).

Feministički pokreti nisu zaobišli ni područje Hrvatske. Važnu ulogu u ranim procesima feminističkog vala i emancipacije žena odigrale su hrvatske književnice i novinarke, među kojima se svakako ističe ime Marije Jurić Zagorke. Zagorka se u svojim novinarskim i književnim radovima često zalagala za ravnopravnost spolova, kao i za prava žena na rad, obrazovanje, imovinu i profesiju, a sva svoja djela objavljivala je pod muškim pseudonimima zato što su u uredništvu od nje tražili da ne otkriva svoj ženski identitet. Tridesetih godina 20. stoljeća, Zagorka je nastavila s intenzivnim radom u feminističkom angažmanu, stoga je

pokrenula ženske časopise *Ženski list* (1925) i *Hrvaticu* (1938), što je izazvalo podsmijehe njenih muških kolega (www.ravnopravnost.gov.hr). Svojim je primjerom pokazala ženama u Hrvatskoj da nisu predodređene isključivo za majčinsku ulogu, već da mogu ostvariti snažan utisak i u svijetu politike i aktivizma, neovisno o muškarcu.

Jedno od područja koje tradicionalno dominira prema stopi podzastupljenosti žena svakako je sport. Iako su sportašice nerijetko uspješnije na velikim natjecanjima od sportaša, njihovim uspjesima tradicionalno se poklanja vrlo malo medijske pozornosti. Primjerice, na Mediteranskim igrama u Almeriji 2005. godine, 36% španjolskih sudionika činile su sportašice koje su osvojile 51% medalja za španjolsku reprezentaciju u raznim sportovima (Croley i Teso, 2007: 163). Međutim, mnogi su sportovi godinama sloveli kao „zabranjena zona“ za žene, poput nogometa, boksa, šaha te auto-moto sportova.

„Prikazi roda u sportu različiti su u različitim kulturama i različitim vremenskim razdobljima. Sport je, međutim, društvena sfera u kojoj se rod ne mora samo proizvoditi, već se može i mijenjati. Dok su ranije studije istraživale sukobe u kojima su se našle sportašice koje su se bavile „muškim“ sportovima, suočene sa svojom ulogom žene, novije studije naglašavaju da prilikom bavljenja sportovima poput boksa ili body buildinga, žene pružaju otpor prema rodnoj hijerarhiji. Zbog toga je moguće otkriti, pa čak i promijeniti konstrukciju roda, barem u kulturama koje prihvaćaju sportašice u ovim područjima“ (Hartmann, 2002: 9).

Da je podzastupljenost ženskog sporta veliki problem u hrvatskim medijima, dokazuje i kampanja pokrenuta u svibnju 2018. godine *Za veću vidljivost ženskih sportova u medijima* koja je za glavni cilj imala afirmaciju ženskog sporta u društvu, ali i njihovo intenzivnije medijsko praćenje.

Kada im se i da medijskog prostora, sportašice se često moraju suočavati sa seksizmom i neprimjerenim komentarima koji najčešće dolaze od strane muškaraca. Jedan od najpoznatijih primjera seksizma jest onaj Ade Hegerberg koja je u prosincu 2018. godine, zajedno s Lukom Modrićem, proglašena najboljom nogometašicom godine. Prilikom uručjenja nagrade francuski voditelj Martin Solveig pitao ju je zna li „twerkat“, odnosno tresti stražnjicom. Brojne su sportske, ali i javne ličnosti osudile ovakav komentar, a pravo je pitanje postavio trofejni britanski tenisač Andy Murray koji je komentirao: „Kakva pitanja su postavljena Mbappeu ili Modriću? Pretpostavljam da su imala veze s nogometom“ (Agencija za elektroničke medije, 2019: 31). Seksizam je često prisutan i u naslovima sportskih članaka, tako je *Jutarnji list* u svibnju 2012. godine objavio članak naslova „Parada čvrstih guza: U Zagrebu održano EP u bodybuildingu, a isti događaj popratio je i *tportal.hr* uz naslov „Seksi bilderice očarale na EP-u u Zagrebu“

Zbog slabe reprezentacije ženskog sporta u medijima, odlučila sam provesti istraživanje u jedinim specijaliziranim sportskim novinama na području Republike Hrvatske, *Sportskim novostima*. Cilj je bio provjeriti koliko i na koji način su sportašice zastupljene na stranicama sportskog dnevnika, te u kojem su vremenskom razdoblju bile najzastupljenije. Istraživanje je podijeljeno na šest povijesno-društvenih razdoblja, a glavna hipoteza jest da su sportašice manje zastupljene od sportaša. Analizirana izdanja u početku su brojala 6 do 8 stranica, a kasnije se broj stranica popeo na 24 radnim danom ili 32 vikendom. *Sportske novosti* težište stavljaju na rubrike međunarodnog i domaćeg nogometa koji zauzimaju prvu polovicu, dok rubrika ostalih sportova zauzima drugu polovicu lista.

2. TEORIJSKI OKVIR

2.1. Rodni odnosi kao predmet borbe

Pojam roda i dalje je predmet brojnih rasprava u javnoj sferi, a glavni razlog tome je činjenica da u hrvatskom jeziku pojmovi roda i spola nisu bili značenjski razdvojeni, a i danas ih neki tumače kao istoznačnice. Međutim „rod se definira i kao društveno-kulturalni koncept kojim se pridaje značenje razlici spolova, kao tvorbeni element društvenih odnosa koji se temelje na uočenim razlikama između spolova te kao primarni način označavanja odnosa moći“ (Wallach Scott, 2003 prema Borić, 2007: 27).

U središtu feminističke teorije nalaze se dva tradicionalna pitanja: položaj žena i analiza muške dominacije, iako nije ograničena isključivo na dva navedena područja, dok je fundamentalni cilj feminističke teorije analiza rodni odnosa. Prema Jane Flax (1999) feministička teorija pripada dvjema obuhvatnijim kategorijama: analizi društvenih odnosa i postmodernoj filozofiji. Autorica naglašava kako rodni odnosi nisu fiksni fenomen, već variraju tijekom vremena kroz interakciju rodni, rasni i klasni odnosa. Također, jedan od najvažnijih napredaka koji se dogodio u feminističkoj teoriji je kritičko vrednovanje rodni odnosa jer se rod više ne može promatrati kao jednostavnu, prirodnu činjenicu. Autorica naglašava kako su rodni odnosi u suštini

„asimetrične podjele i atribucije osobina i sposobnosti kojima se stvaraju dvije vrste ljudi: muškarac i žena, međusobno isključive kategorije. Rodni su odnosi ipak, koliko smo ih dosad mogli/e shvatiti (više ili manje) odnosi dominacije. Tj. rodne je odnose (više) definirao i (nesavršeno) kontrolirao jedan od međupovezanih dijelova – muškarac“ (Nicholson, 1999: 44).

Ovakvu tezu autorica opravdava argumentom da se muškarca u raznim kulturama i diskursima smatra slobodnim i neoznačenim rodni odnosima. Za razliku od muškaraca, žene često, osim tijela, predstavljaju i tradicionalne usađene elemente poput majčinstva, njege, empatije te nježnosti. Brojni autori ističu kako se često smatra da ženski um odražava kvalitete stereotipnih ženski aktivnosti, koje su postale toliko socijalno usidrene, da i feministkinje ponekad smatraju da žene različito razmišljaju i imaju drugačije interese u usporedbi s muškarcima. Flex zaključuje kako je potrebno izbjeći sagledavanje žena kroz prizmu pasivnosti i nevinosti jer se time zanemaruju životna područja u kojima žene ostavljaju značajan trag i djeluju bez podređenosti prema muškarcu (prema Nicholson, 1999: 52).

Ipak, brojni su kritičari feminističkog vala koji ističu kako feministkinje često društvene odnose reduciraju na jednostavne i neodvojene cjeline, te često zaboravljaju da je svaki

koncept i praksa jedan od aspekta složenog svijeta i društvenih odnosa kojima smo izloženi svakoga dana.

2.1.1 Feminizam u Jugoslaviji i Hrvatskoj

Feminističke ideje nisu zaobišle ni prostor Hrvatske, točnije tadašnje Jugoslavije. Iako se termin feminizma upotrebljava od ranijih vremena, tek kasnih šezdesetih godina ulazi u širu upotrebu i označava isticanje pitanja i problema koji se tiču žena. Feminizam se u bivšoj Jugoslaviji može pratiti u tri faze. Prva obuhvaća razdoblje od kasnih šezdesetih i ranih sedamdesetih do kraja desetljeća. Druga faza odvijala se tijekom osamdesetih godina, a treća faza je započela devedesetih i aktivna je i danas (Feldman, 2004: 249).

Prvo razdoblje feminizma potrebno je sagledati u kontekstu atipične unutarnje situacije. Naime, Jugoslavija je u svojoj strukturi sadržavala elemente dva proturječna tipova uređenja – socijalističkog i kapitalističkog, a u takvoj političkoj i ekonomskoj sredini ubrzo su na površinu isplivala i društvena pitanja, među kojima je bilo i ono žensko. Prvo središte okupljanja aktivistkinja bio je Zagreb, a krajem 70.-ih formalno je registrirana i prva feministička grupa pod nazivom „Žena i društvo“, koja je tijekom godina aktivnosti na području bivše države organizirala mnogo javnih tribina na kojima se diskutiralo o ženskom pitanju. Ubrzo su osnovane slične grupacije žena u Beogradu i Ljubljani, a s obzirom da je Jugoslavija bila jedinstven društveno-politički teritoriji, grupe su aktivno surađivale (Feldman, 2004: 249). Naporno djelovanje feminističkog pokreta donio je određene promjene na prostoru Jugoslavije. Prvo, feministkinje su ostvarile snažan utjecaj na medije, mnoge od njih su bile afirmirane novinarke i književnice (Lydia Skelvicky, Silva Mežnarić) koje su mogle učiniti razliku u javnom prostoru. Također, njihov utjecaj vidljiv je i u politici, čime su uspjele javno elaborirati o ženskom pitanju te ga pretvoriti u značajan predmet interesa.

Drugu fazu feminističkog djelovanja obilježilo je osnivanje „Mreže“ feminističkih grupacija, koje su se godišnje sastajale jednom na velikim skupovima u različitim gradovima Jugoslavije. Sličan model preslikan je i na Hrvatsku gdje su se krajem 1990. godine okupile feminističke grupe koje su sudjelovale na „Ženskom parlamentu“, a inicijativa je bila svojevrsni odgovor na novoizabrani Sabor u kojem je djelovanje žena bilo znatno ograničeno u odnosu na prethodni saziv. Iako se na prosvjedu okupilo 600 žena, zbog različitih političkih orijentacija unutar same organizacije „Ženskog parlamenta“, daljnji napredak nije bilo moguće ostvariti. Naime, na prosvjedu je sudjelovao cijeli spektar organizacija, od nacionalističkih opcija do lijeve feminističke grupacije, stoga je zbog suprotnih političkih

uvjerenja izostala suradnja u budućnosti (Feldman 2004: 255). U trenutku jačanja političkih previranja na relaciji Zagreb-Beograd, feministkinje se povlače s javne scene, a neke se od njih priklanjaju postojećim ili novonastalim političkim strujama (Feldman, 2004: 256).

Tijekom ratnih godina došlo je do velike „gužve“ na ženskoj sceni, iz mjeseca u mjesec pojavljuju se nove ženske skupine (Centar za žene žrtve rata, Ženska infoteka, B.a.B.e) koje svoj rad temelje na humanitarnoj pomoći najugroženijima, koji su u ratu izgubili veliki dio materijalnih sredstava.

U trećoj fazi, sredinom 90.-ih godina, težište više nije na ratu i ratnim zbivanjima, a interes se okrenuo sistematiziranju i proizvodnji znanja za rodne studije. Pokreću se feministički časopisi (*Kruh i ruže*, *Treća*), objavljuju se knjige, a prema kraju desetljeća bujaju i ulične aktivnosti među kojima prednjače prosvjedi za pravo žena na abortus.

2.1.2 Žene kao objekti u oglašavanju

Žene su godinama bile žrtva patrijarhata, zbog kojeg su često igrale „podređenu“ ulogu u medijskom prostoru. Zašto je došlo do širenja i dugoročnog opstanka takvog fenomena? Naime, Brian McNair (2004) iznosi pretpostavke prema kojoj medijski prikaz počiva na tri temeljne funkcije. Prema prvoj, masovni mediji otkrivaju seksualne norme i norme ponašanja koje postoje u određenom društvu i točno određenom trenutku. Druga pretpostavka počiva na didaktičkoj funkciji, odnosno ističe kako su mediji nositelji ideologije i poučavaju nas o našim ulogama, pravima i obavezama, iz čega proizlazi zaključak da mediji potiču spolne i rodne uloge. Konačno, treća pretpostavka temelji se na ideji da masovni mediji proizvode prikaze koji šire ideje o seksualnosti. Takvi medijski prikazi imaju ideološku ulogu, ali ne moraju nužno održavati ono što bi patrijarhalne i druge vladajuće strukture željele da budemo. Iz navedene tri pretpostavke proizlazi zaključak da mediji utječu, ali i održavaju društvene odnose u našem okruženju. Poruke koje odašilju masovni mediji svaka individua dekodira prema znanjima i okolnostima iz svog okruženja. Stoga, medijske poruke nas uvlače u stalno pregovaranje između stvarnog (kako živimo) i „idealnog“ (kako mediji prikazuju naš život) (McNair, 2004: 127, 128).

Da je medijska reprezentacija i uloga koju su žene igrale u javnoj sferi poražavajuća, potvrđuje i komentar utjecajnog analitičara kulture Richarda Dyer koji je još 1995. godine izjavio kako je prikaz žena u masovnim medijima „neprekidan niz uvreda“ (Dyer, 1995: 1, prema McNair, 2004: 129). Dyer se na ovakav odabir riječi odlučio zbog podređenog seksualnog, političkog te društveno-ekonomskog položaja koji je išao u prilog patrijarhalnoj

kulturi koja je, unatoč feminističkim valovima i borbama za ženska prava, i dalje dominirala na području SAD-a i Europe.

Ipak, jačanje vala feminističkog pokreta rezultirao je svojevrsnim napretkom u prikazu i položaju žena u oglašavanju u medijskom prostoru. Isprva su oglašivači koristili polugole prikaze žena kako bi oglašavali razne proizvode – od piva do automobila, ali se politika spolova i feminizma promijenila stoga su se oglašivači morali prilagoditi novonastalim okolnostima kako bi privukli interes potrošača (McNair, 2004: 132). Tako su primjerice, automobile prodavali oglasi na kojima je žena zastupljena kao seksualno zahtjevna i samostalna. Ipak, neki su proizvođači i oglašivači ostali pri provjerenoj formuli koja tvrdi da se „seks prodaje“, stoga nisu odustali od reklama na kojima je žena prikazana kao agresivna, seksualna životinja. Ipak, takav se pristup nije dopao većini ženske publike koja je oštro reagirala nakon reklame za parfem *Opium* iz 2000. godine. Tada su oglašivači koristili retuširane fotografije golog supermodela Sophie Dahl, koja je u to vrijeme bila hvaljena kao pozitivna protuteža premršavim modelima. Unatoč pozitivnoj javnoj slici koju je uživala Dahl, kritičari su reklamu okarakterizirali kao surovi seksizam, a žene diljem svijeta slale su proizvođaču pritužbe uz objašnjenje kako ih takav oglas vrijeđa (McNair, 2004: 133).

2.1.3 Val promjena i kriza muškosti

Šezdesete godine 20. stoljeća bile su godine promjena. Osim novog ženskog pokreta u SAD-u, Europu je tresao val studentskih prosvjeda, portugalske su se kolonije borile za oslobođenje i neovisnost, radnici su zahtijevali bolje uvjete, Južnu Ameriku obilježili su gerilski pokreti (Watkins, Rueda i Rodriguez, 2002: 102). Žene su u svim pokretima igrale značajnu ulogu, a brojne od njih imale su i fakultetsko obrazovanje. Vrhunac borbe za jednakost žena 60-ih godina dogodio se uoči početka natjecanja za najljepšu Amerikanku, kada je skupina žena održavala ulične performanse ispred dvorane u kojoj se natjecanje trebalo održati (Watkins, Rueda i Rodriguez, 2002: 105). Uzele su ovcu i na glavu joj postavile krunu, a pred nju su stavile kantu za smeće koja je predstavljala oslobođenje i u koju su se bacali svi predmeti koji su simbolizirali tlačenje.

Ženski pokret postao je globalan, pa se njegov utjecaj osim u SAD-u proširio i na zemlje Europe, Azije te Afrike. U Njemačkoj je 60-ih godina pokret feminizma bio povezivan s ekstremnom ljevicom i psihoanalizom, a 70-ih su veliku popularnost doživjeli feministički časopisi poput *Couragea* te *Emme* (Watkins, Rueda i Rodriguez, 2002: 124). Aktivistkinje su u 80-ima pokrenule veliku kampanju protiv zakona o pobačaju koja je rezultirala otvaranjem

ženskih kafića, knjižara i pokretanjem novih feminističkih aktivističkih skupina. Nadalje, u Italiji su feministkinje pokrenule vlastitu radiopostaju i časopis, a velike su promjene u zakonodavstvu donijele masovne kampanje za slobodu razvoja, prava na pobačaj i pokreti protiv silovanja. U isto vrijeme u Francuskoj su glavnu ulogu feminističkog pokreta preuzele prostitutke koje su prosvjedovale ispred katedrala i vijećnica, tražeći osnovna građanska prava, dok su u Poljskoj su aktivistkinje krajem 90-ih otvoreno kritizirale katoličku crkvu tražeći slobodu prava na pobačaj (Watkins, Rueda i Rodriguez, 2002: 124). Posebno je teška situacija bila u Indiji, gdje su žene bile predmet uznemiravanja i silovanja. Ženski se pokret ondje temeljio na mirnom prosvjedima u obliku kazališnih predstava i izložbi. Do 70-ih godina u Indiji je bilo ukorijenjeno mišljenje da žena nakon silovanja gubi čast, dok muškarac ne smije pretrpjeti nikakvu sramotu, što je bio jedan od glavnih povoda razvoja i djelovanja indijskih aktivistica. Feministički pokret doživio je veliki interes, stoga je 1978. godine u Bombaju osnovana nacionalna feministička radionica koja je koordinirala rad različitih ženskih skupina, a pokrenut je i aktivistički časopis u Delhiju (Watkins, Rueda i Rodriguez, 2002: 124).

Zbog jačanja vala feminističkog pokreta i pokreta za prava homoseksualaca, McNair (2004) ističe kako je došlo do pojave suvremene krize muškosti, odnosno propitkivanja ukorijenjenih pretpostavki o tome što muškost zaista jest. Muškarci su se našli u položaju u kojem su bili prisiljeni preispitivati obrasce i prakse koje su naučili i usvojili tijekom odgoja, a novi fenomen pokrenuo je javne rasprave o posljedicama krize muškosti na muškarce, a mnogi su za ovakav rasplet situacije okrivili masovne medije. Nadalje, autor je mišljenja kako se muškost i prikazi muškosti mijenjaju s vremenom i u različitim kulturama, ovisno o političkom trendovima i reakciji javnosti na njih. Primjerice, važan element za konstrukciju muškosti kroz povijest su bili prikazi muških junaka. Prije Hladnog rata, savršenog američkog junaka na filmu utjelovili su John Wayne i Gary Cooper koji su Ameriku štitili od bezakonja i divljaštva. Nakon oštih prosvjeda zbog rata u Vijetnamu, junaci su se u kinematografiji počeli prikazivati kao posvojeni, protuautoritarni i neodlučni, a primjer takvog junaka bio je glumac Clint Eastwood. Kraj 90-ih popularizirao je junaka koji se često izrugivao „supermuškosti“ koja je bila neophodni element za žanr akcijskog filma, a razlog za novu praksu u američkoj kinematografiji vjerojatno leži u sve većim naporima feminističkog vala za ravnopravnošću muškarca i žene van patrijarhalnog okvira (McNair, 2004: 174,175).

Ipak, već početkom novog tisućljeća, muškarci se ponovno na filmskim ekranima prikazuju kao agresivni i dominantni, što je utjecalo i na prikaz žena, koje su se ponovno počele prikazivati kroz objektivizaciju i stereotipizaciju (Sever Globan i Kralj, 2019: 14). Autorice

navode primjere Lare Croft iz *Tomb Raidera* te Beatrix Kiddo iz *Kill Billa*. Prema navodima Sever Globan i Kralj, obje su akcijske junakinje fizički prekrasne, ali su im pripisane i određene muške osobine budući da se radi o akcijskom žanru. Lara Croft u filmu nema izražene ljubavne emocije prema muškarcu, dok u slučaju Beatrix Kiddo tek na kraju filma saznajemo i njene majčinske motive. Autorice ističu da su redatelji odlučili postaviti figuru majke na sam završetak jer biti majka nije seksi u današnjem Hollywoodu (Sever Globan i Kralj, 2019: 16). Tijelo akcijskih junakinja i dalje je predmet muške žudnje te je često erotizirano. Autorice naglašavaju kako postoji potreba za osmišljavanjem protagonistica koje se neće odreći svoje ženstvenosti na filmskim ekranima, kako bi mogli prerasti u uzore mlađim generacijama (Sever Globan i Kralj, 2019: 27).

2.1.4 Utjecaj islamskog feminizma na ženski sport

U nekim državama svijeta, superiornost muškarca u odnosu na žene povezana je s vjerskim zakonima i običajima. Stanovništvo država Zapada često na takav način percipira i Šerijatsko pravo, pretpostavljajući kako postoji samo jedna verzija islamskog prava koja zapovijeda muslimanima kako trebaju živjeti i što trebaju raditi. U nekim islamskim državama postoje dokumenti koji se dotiču prava žena, pa se tako primjerice u *Kairskoj deklaraciji* u 6. članku navodi kako je žena jednaka muškarcu po ljudskom dostojanstvu te da je samostalno civilno-prava osoba koja uživa ista prava i obaveze poput muškaraca (Kodrnja, Savić i Slapšak, 2010: 257). Ipak, u praksi ovakve odredbe nisu zaživjele to prihvatljive razine, a žene su često zlostavljanje, prognane, a ukoliko dignu glas i bore se za svoja prava, tada dožive katastrofalnu sudbinu. Na svojoj koži to je doživjela Iranaka Nasrin Parvaz koja se borila za temeljna ljudska prava žena i građanska prava, a 1982. godine je zbog toga bila zatočena, mučena i osuđena na smrt. Od smrtne presude spasio ju je otac, ali je nakon nekoliko godina otišla u prognanstvo u Veliku Britaniju gdje je odslužila zatvorsku kaznu u trajanju osam godina. Dobitnica Nobelove Ebadi Sirin, poslije islamske revolucije morala je dati ostavku na poziciji sutkinje teheranskog vrhovnog suda zbog oštrog političkog režima koji je podupirao zakon u kojem je između ostalog bilo navedeno kako je život žene upola manje vrijedan od života muškarca. U praksi, to bi značilo da svjedočenje žene na sudu ima upola manju težinu od iskaza muškarca, a ukoliko u prometnoj nesreći smrtno nastradaju muškarac i žena, obitelj žene dobit će upola manju odštetu (Kodrnja, Savić i Slapšak, 2010: 258).

Iako su žene u Iranu zastupljene u raznim djelatnostima – od medija do obrazovanja, stječe se dojam da je njihova prisutnost u javnoj sferi istaknuta zbog zadovoljavanja određenih obaveza i „ušutkavanja“ onih koje se bore za veća ljudska prava žena na području muslimanskih zemalja. Sirin ističe kako žene u parlamentu nemaju vlastite urede ili samostalnu prostoriju u kojoj obavljaju svakodnevne poslove, već da su od muškaraca odvojene zavjesom. Strogo je zabranjeno koristiti uredsku opremu koja je pozicionirana u uredima muških kolega (Kodrnja, Savić i Slapšak, 2010: 259).

„To što parlamentarke ne uspijevaju sebi osigurati niti stol, sigurno je povezano s činjenicom da te žene jednostavno nemaju moć i ako ju ipak nekad i negdje imaju, ona je ograničena. To je očita posljedica patrijarhalnog društvenog uređenja i androcentrične vladavine koja još uvijek održava uvjerenje da primarne dužnosti žena jesu briga za obitelj i odgoj djece. To potvrđuje i poziv predsjednika Ahmadinedžada koji je 2006. godine pozvao Iranke da svoju energiju nepotrebno ne troše nego neka je posвете svojim primarnim dužnostima“ (Parvaz, 2005., u Kodrnja, Savić i Slapšak, 2010: 259).

Ovakav položaj žena u većini islamskih zemalja rezultirao je pojavom fenomena *islamskog feminizma*, koji je za cilj imao postići jednakost muslimanki i muslimana, bez obzira na spol i rod. Rachel Rinaldo, novinarka američkog *Bitch* magazina proučavala je 2002. godine fenomen islamskog feminizma u Indoneziji (<https://www.libela.org/>). Stanovništvo Indonezije s Islamom su upoznali misionari i trgovci tijekom 13. stoljeća, a prema podacima iz 2016. godine preko 90% stanovništva prakticira islam. Iako se u zapadnoj pop-kulturi većina žena muslimanske vjeroispovijesti prikazuju kao potlačene i tihe, aktivistkinje u Indoneziji upotrebljavaju religiju kao način gradnje potpore pravima žena, odnosno, islam i ženska ravnopravnost nisu oprečni pojmovi, ne sukobljavaju se. Ipak, Rinaldo ističe kako je lokalno stanovništvo bilo izrazito sumnjičavo i nepovjerljivo prema aktivistkinjama za žensku ravnopravnost jer su takvo djelovanje okarakterizirali „američkim“, pa samim time i ne dobrodošlim na području Indonezije. Također, mnoge su žene pripadnice muslimanske vjeroispovijesti odbijale feminističke ideje zbog Kurana. Ipak, feministkinje u Indoneziji i dalje su nastavile sa zagovaranjem jednakosti kroz religijsku prizmu u sklopu koje su objavljivale i egalitarističke interpretacije islama kako bi javnosti prikazali da su islam i ženska prava dva kompatibilna pojma (<https://www.libela.org/>).

Feministički su pokreti u islamskim zemljama rezultirali napretkom statusa ženskog sporta. Tako je, primjerice, od ranih 90-ih godina prošloga stoljeća, iranskim sportašicama dozvoljeno sudjelovanje na međunarodnim smotrama, uz pravilo da se moraju poštivati propisi o odijevanju (Hartmann, 2002: 216). U nadolazećim godinama osnovane su i ženske lige u odbojci, rukometu, košarci i stolnom tenisu, a 1998. godine čak je dopušten i ženski

nogomet, ali na mjestima koja su nedostupna za muškarce. Prva iranska sportašica koja je sudjelovala na Olimpijskim igrama bila je Lida Fariman koja je na Olimpijadi u Atlanti 1996. godine izjavila da je ponosna predstavnicom svih muslimanki u Iranu te da potpuno uvažava „muslimansko ruho“ (Hartman, 2002: 216). Trend popularnosti i sporta među ženama nastavio je rasti, a prema podacima iz 2001. godine, na području Irana bilo je registrirano 23 000 kvalificiranih ženskih trenera i 12 000 sutkinja (Hartman, 2002: 214).

2.1.5 Povratak patrijarhalnim temeljima

Poslijeratne godine u Hrvatskoj su ponovno aktualizirale pitanje o jačanju muške dominacije i povratku patrijarhalnim korijenima. Sociologinja Jasenka Kodrnja s Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu, odlučila je istražiti stavove hrvatskog punoljetnog stanovništva o patrijarhalnosti (Kodrnja, 2002). Istraživanje je provedeno 1996. godine na reprezentativnom uzorku koja su činila 2.202 punoljetna stanovnika Hrvatske, od kojih je 907 živjelo na selu. Temeljni cilj istraživanja bio je predstaviti indikatore patrijarhalnosti na razini stavova, ponašanja, ali i dimenzija moći, reprodukcije te obavljanja kućanskih poslova (Kodrnja, 2002: 155).

Rezultati su pokazali kako se patrijarhalnost više prihvaća, nego ne prihvaća (Kodrnja, 2002: 166). Nadalje, Kodrnja naglašava kako je analizom stavova koji su ispitanici najviše prihvatili, došla do zaključka kako je među ispitanicima istaknuta *idealizirana slika patrijarhata*, koja podrazumijeva zaštitu, sigurnost, ali i brigu o zajednici (Kodrnja, 2002: 166). Pojavljuje se slika „Vođe“ te „Oca“ koji se brine za svoj narod, stoga se može zaključiti kako je patrijarhalnost s obiteljske razine prešla i na onu političku. Takva je slika bliska *idealiziranoj državi, utopiji*, a ona je posljedica neodređene stvarnosti u kojoj se država nije realizirala ni u pravnom, ali ni u socijalnom smislu (Kodrnja, 2002: 167). Autorica naglašava kako na fenomen patrijarhalnosti utječe nekoliko faktora među kojima su najistaknutiji obrazovanje, dob i rod.

2.2. Neravnopravnost spolova u sportu

Jedno od područja u kojemu su razlike između položaja muškaraca i žena možda i najvidljivije je sport. Sport tradicionalno slovi kao „muško“ područje, stoga ne čudi činjenica kako je uspjeh sportašica često marginaliziran, a sportske novinarke tradicionalno su u manjini u sportskim redakcijama. Unatoč Zakonu o ravnopravnosti spolova iz 2017. godine čiji prvi članak navodi „Ovim se Zakonom utvrđuju opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, te definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce“, u praksi je ipak situacija znatno drugačija.

Mediji imaju veliku moć. Oni sudjeluju u formiranju javnoga mnijenja, stoga je od velike važnosti da njihov sadržaj potiče ravnopravnost i da odiše etičnošću. Od velike je važnosti kako mediji prikazuju određenu temu, ali i koliki je omjer muškaraca i žena u javnom prostoru. Fotografije, pozicioniranje članka, stranica na kojoj se članak nalazi – sve to govori o tome na koji način određeni mediji tretira žene, u ovom slučaju uspjehe sportašica. Slabija zastupljenost i reprezentacija ženskog sporta u medijskom prostoru za posljedicu ima činjenicu da u javnosti prevladava mišljenje kako žene nisu dovoljno spremne i sposobne da bi se bavile sportom naspram muškaraca.

„Ideja žene koja se bavi rekreativnom tjelovježbom i profesionalnim sportom još je uvijek u suprotnosti i sa starim vjerovanjem da te aktivnosti „nisu kompatibilne s ulogom žene“ i s tradicionalnim društvenim i kulturološkim predrasudama o muško-ženskim razlikama s obzirom na spol i njihovu sposobnost bavljenja sportom“ (Eibl, Redžić i Šarec, 2017: 4).

Nadalje, osim trenda podzastupljenosti sportašica u medijskom prostoru, sportske rubrike online izdanja hrvatskih medija često, u želji za profitabilnošću i većom čitanošću, krše Kodeks časti HND-a te objavljuje fotografije na kojima su u prvom planu noge, stražnjica ili grudi sportašice.

Zbog loše vidljivosti ženskog sporta u medijskom prostoru, Agencija za elektroničke medije je u svibnju 2018. godine započela s kampanjom pod nazivom *Za veću vidljivost ženskih sportova u medijima*.

2.2.1. Istraživanja o prikazu ženskog sporta i sportašica u medijima

Nekoliko je svjetskih autora na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće isticalo kako je ženski sport u sjeni onog muškog, te kako su sportašice manje zastupljene u medijskom prostoru od svojih muških kolega. Brookes (2002), Daddario (1997), Duncan (1990), Halbert i Latimer

(1994) primjetili su da kvalitativne lingvističke razlike u izvještavanju o sportašima i sportašicama, često reflektiraju patrijarhalne stavove koji su dominantni unutar određenog društva.

„Sport je duže vrijeme bio smatran, u feminističkim i sociološkim radovima, seksističkom i patrijarhalnom institucijom. U širem kontekstu, kada su jednake šanse za muškarce i žene postali legalnim zahtjevom na području Europe te kada se rascjep među spolovima sužavao, i dalje je ostala tvrdnja kako je sport ostao posljednji bedem muškosti“ (Crolley, Teso, 2007: 150).

Dugo se smatralo kako su razlike između muškaraca i žena biološki određene, dok su se kulturne odrednice često stavljale po strani. Michael Messner je 1988. godine definirao sportašicu kao „osporavani ideološki teren“ dok je sport opisao kao „temeljnu arenu ideološkog nadmetanja u stankama moći u odnosu muškaraca i žena“ (Messner, 1988: 199, prema Crolley i Teso, 2007: 150). Njegove teze potvrdio je i Brookes 2002. godine rekavši kako sport igra ključnu ulogu u legitimizaciji određenih ideologija unutar područja muževnosti i ženstvenosti, koje podržavaju dominaciju muškarca nad ženom (Brookes, 2002: 123, prema Crolley i Teso, 2007: 150). Očekivano, tvrdnje socioloških autora podržale i feministice koje su žustro zagovarale misao kako se na sportašice često gleda kao na devijacije sportaša.

Britanske autorice Crolley i Teso u svom su radu *Genders Narratives In Spain: The Representation of Female Athletes in Marca and El País* (2008) odlučile provjeriti koliko su španjolski dnevnik *Marca* i *El País* medijskog prostora posvetili sportašicama i njihovim uspjesima tijekom Olimpijskih igara u Ateni 2004. godine. Olimpijada u Grčkoj zanimljiva je jer su to prve Igre u povijesti u kojima je postotak sportašica koje sudjeluju na brojnim sportovima premašio 40 % (40,6%). Od ukupno 10864 natjecatelja 4412 činile su žene, dok su 6452 bili muškarci. Autorice su istaknule kako je uoči natjecanja u Ateni, 2002. godine osnovana *Fundación Mujer y Deporte*, organizacija čiji je temeljni cilj bio promocija ženskog sporta na državnoj, ali i međunarodnoj razini. Španjolske su sportašice u tom razdoblju ostvarivale sjajne uspjehe na nacionalnoj, ali i internacionalnoj sceni, te su čak nadmašile sportaše na popisu najboljih 20 sportaša za svaki Olimpijski sport. U Ateni je Španjolsku predstavljalo 140 sportašica i 182 sportaša (Crolley i Teso, 2008: 151,152).

Kao metodologiju, Crolley i Teso koristile su kvalitativnu i kvantitativnu analizu sadržaja, a razdoblje istraživanja obuhvaćao je period od 31. srpnja do 29. kolovoza 2004. (dva tjedna uoči Olimpijskih igara te razdoblje samog natjecanja). *Marca* je najprodavaniji sportski dnevnik na području Španjolske, dok je *El País* novina koja je svoje prvo izdanje doživjela 1976. godine kada se Španjolska grčevito borila za demokraciju. Zbog toga je među

Španjolcima ustaljena kao novina koja simbolizira modernu Španjolsku u europskom kontekstu.

Rezultati su pokazali da, iako je muški sport dominirao, ženski nije bio potpuno nevidljiv. *Marca* je svakodnevno izvještavala više u korist sportaša, a omjer se kretao od 5:1 do 9:1. Najlošiji dan za ženski sport bila je srijeda, 25. kolovoza kada je španjolski sportski dnevnik sportašima posvetio čak 16 stranica, dok je sportašicama pripalo samo dvije. Također, i u slučaju *Marce* i *El Paísa* na fotografijama su više prisutni sportaši. Nadalje, u razdoblju od 19. do 28. kolovoza u sadržaju oba dnevnika, broj naslova posvećen muškarcima brojčano je nadjačao one posvećene ženama. Čak i u slučajevima kada je članak bio posvećen isključivo sportašicama i njihovim uspjesima, fokus je stavljen na muškarca. Primjerice, u članku koji je donio informacije o uspjehu španjolskih gimnastičarki na Olimpijskim igrama u Ateni, fokus je bio na treneru, a gimnastičarke su okarakterizirane kao njegove „učenice“. Također, sportaši i njihovi uspjesi često su pozicionirani na vidljivije mjesto u novinama, dok su sportašice učestalo bile pozicionirane na posljednjim stranicama dnevnih novina. U slučaju kada je članak uključivao postignuća u muškoj i ženskoj kategoriji, veći dio teksta pripao je muškarcima. Primjerice, *El País* je 29. kolovoza cijelu stranicu posvetio atletici, točnije finalnoj muškoj utrci na 800 metara, te finalnoj ženskoj utrci na 1500 metara. Tri četvrtine stranice pripale su sportašima, a na samome dnu stranice smjestila se kratka vijest o raspletu utrke kod atletičarki. Malo se pažnje dalo i sinkroniziranom plivanju u ženskoj konkurenciji u kojoj je Španjolska bila jedna od glavnih favorita za osvajanje zlatne medalje (Crolley i Teso, 2008: 155,156).

Što se tiče rezultata kvalitativne analize sadržaja, istraživanje je pokazalo da i u ovom slučaju postoje mnoge razlike u izvještavanju o sportašima te sportašicama. Primjerice, oba dnevnika su u samo 0.01 % slučajeva koristili samo ime sportaša, dok je kod sportašica zabilježeno čak 20 posto takvih slučajeva. Primjerice, naslov *El Paísa* od 21. kolovoza: „Conchita i Vivi, sigurne osvajačice medalja“. Ovakva praksa ukazuje na manju društvenu udaljenost između sportašica i čitatelja, dok je na relaciji sportaši – čitateljstvo odnos ponešto distanciraniji. Sportaše se u medijskom prostoru najčešće naziva prezimenima, a u istraživanju je zabilježeno 38% takvih slučajeva. (Crolley i Teso, 2008: 158).

Privatan život bio je česta sastavnica analiziranih tekstova koji su bili posvećeni ženama. *Marca* je tako 11. kolovoza objavila članak o njemačkoj strijelasi koja se natjecala u sedmom mjesecu trudnoće, a *El País* je 28. kolovoza pisao o rastavljenoj kanuistici koja ima dvoje djece, te diplomu sa Sveučilišta u Leipzigu. U kategoriji fotografija, analizirane

jedinice pokazale su da ne postoji razlika u prikazu muškaraca i žena (Crolley, Teso: 2008: 159, 160).

Mnogo je razloga zbog kojih je ženski sport često u sjeni muškog, a brojna istraživanja na ovu temu navode ključna tri faktora koja upravljaju sportskom mrežom, a to su: dominacija novinara u odnosu na novinarke u sportskim redakcijama, ukorijenjene pretpostavke o čitateljstvu te priroda sportskih vijesti koja se ponavlja (Sherwood i sur., 2016: 3). Dok je većina radova posvećena ovoj temi bazirana na analizi sadržaja, neki istraživači odlučili su promijeniti perspektivu, ali i metodologiju analize. Tako su, Sherwood i suradnici (2016) odlučili doprinos temi medijske podzastupljenosti ženskog sporta pridonijeti nalazima kroz intervjue s novinarima te njihovim urednicima.

O ustaljenim pretpostavkama o čitateljstvu pisala je autorica Marie Hardin, koja je istaknula kako je publika, baš kao i tržište, podložno čestim promjenama. Autori koji su se bavili istraživanjima ovog područja, ističu kako sportski urednici ne poznaju dovoljno dobro svoje čitatelje, čiji se ukusi mijenjaju iz godine u godinu. Mnoga istraživanja tako su pokazala kako su muškarci izrazito zainteresirani za ženski sport. Harrisonova anketa iz 1999. godine pokazala je kako više od polovice muškaraca koji prate sport, gleda i ženske sportove (Hardin, 2005: 65). Ipak, u Australiji je nešto bolja situacija kada govorimo o medijskoj zastupljenosti, ali i načinu izvještavanja o sportašicama. Sherwood i suradnici navode kako su neki ženski sportovi postali nezaobilazni dio sportskog novinarstva (kao što je netball u Australiji i Novom Zelandu), što ukazuje na to da je došlo do određene promjene unutar sportskog modela izvještavanja. Također, istraživanja su pokazala kako su načini izvještavanja o sportašima i sportašicama slični te da ne postoje elementi seksualizacije ili trivijalizacije (Sherwood i ostali, 2016: 2).

Istraživanje koje su proveli Sherwood i suradnici (2016) provedeno je u dvije faze. Uoči intervjuiranja novinara i urednika, autori su identificirali koje novine proizvode više vijesti vezanih uz ženski sport od ostalih konkurenata na tržištu. U razdoblju od šest mjeseci autori su analizirali sadržaj osam dnevnih novina na području Australije. U razdoblju istraživanja objavljeno je ukupno 1760 članaka o ženskom sportu. Ipak, u uzorak nisu bili uključeni članci koji raspravljaju o trenericama ili administratoricama, već samo oni koji se tiču ženskog sporta te sportašica. Rezultati su pokazali kako su tri dnevne australske novine zaslužne za 56% proizvodnje vijesti o ženskom sportu, a to su *Adelaide Advertiser*, *The West Australian* i *Courier Mail* (uključuje i *Sunday Mail*, verzija istih novina koja izlazi vikendom). U istraživanje je ušao i *The Daily Telegraph/Sunday Telegraph*, dnevnik koji je objavio 258

članaka o ženskom sportu u razdoblju istraživanja, što čini 14,8 % sadržaja. Svim sudionicima dodijeljeni su pseudonimi (Sherwood i sur, 2016: 7-8).

Prva kategorija pitanja odnosila se na dominaciju novinara u odnosu na novinarke u sportskim redakcijama, te zapošljavanje žena isključivo kako bi pratile ženske sportove. Jedan od urednika, pod pseudonimom Simon Devitt istaknuo je:

„U redakciji imamo šeficu osoblja i mislim da je to izvrsno. Osim što je sjajna u tom poslu, donosi i „žensko“ mišljenje za stol. Trenutačno radim na tome da u redakciju dovedem novinarku koja će „pokriti“ ragbi. Također, moram primijetiti da su prilikom intervjua sportaši više otvoreniji, odnosno razgovorljiviji kada pričaju s novinarkom. Ne znam je li to iz razloga što je žensko, ili zato zbog sjajnog novinarskog umijeća sportskih novinarki, ali rezultati su sjajni. Ne volim ideju da žene trebaju pisati isključivo o ženskim sportovima. Takva tvrdnja je neosnovana te je istovrijedna tome da muškarci moraju pisati o ragbiju. Potpuno sam protiv takvih tvrdnji te mislim da je dobar sportski novinar dobar sportski novinar bez obzira na spol.“

U kategoriji pitanja o ukorijenjenim pretpostavkama o čitateljstvu, novinar pseudonima Gwendolyn Smith istaknuo je kako će muški sport uvijek imati veću medijsku pažnju od ženskog.

„Kada sam izvještavao o nogometu i kriketu, te kada sam napisao zanimljivu priču o nogometašu, uvijek sam dobio više povratnih informacija nego kada sam pisao o tenisu ili netballu. Tako je kako je, ljudi su više zainteresirani za nogomet. Mogu napisati sjajnu tenisku priču, te osrednju nogometnu priču, osrednja nogometna priča uvijek će privući više pažnje i interesa.“

Istraživanje je potvrdilo kako je novinska produkcija sportskih vijesti i dalje pod velikim utjecajem rutinizacijskog ciklusa, u kojemu tradicionalna vrijednost vijesti odlučuje o tome što će se pojaviti u novinama svakoga dana. Na upit zašto prate ženski sport, ispitani sportski novinari izjavili su kako većinu tih sportova nikada prije nisu pratili.

„Nisam znao ništa o netballu, nisam znao čak ni pravila. Ali kada sam ga „preuzeo“ dobio sam priliku učiniti nešto od toga. Stvar je onoga što ćete vi izvući iz njega“ (novinar pseudonima Ben Garcia)

S druge strane, novinarka pseudonima Gwendolyn Smith, izjavila je kako više preferira praćenje ženskog sporta od muškog, zbog toga što je ženski sport osjetljiv na medije, a sportašice su često bolje sugovornice.

„Sportašice su fantastične, primjerice igralice netballa... Tako im je lako prići i s njima razgovarati, baš zbog toga što nisu naviknute na medijsku pažnju. Velika je to razloga u odnosu na igrace kriketa ili nogometa. One su zaista entuzijastične i pristupačne.“ (Sherwood i ostali, 2016: 11-12).

Autori ovog istraživačkog rada zaključili su kako je ipak došlo do suptilnih promjena unutar tri faktora koji utječu na medijsku zastupljenost ženskog sporta. U slučaju Australije, ženski

sport postao je uključen u novinski sadržaj jer je postao dijelom rutiniziranog rada sportskih novinara. U sveobuhvatnom kontekstu produkcije sportskih vijesti, ulazak ženskog sporta u svakodnevne rutine može biti znak promjene medijske okoline, u kojoj s vrijednost vijesti više bazira na uspjehu, a manje na spolu (Sherwood i ostali, 2016: 18).

Medijska vidljivost i zastupljenost ženskog sporta na prostoru Sjedinjenih Američkih država mjeri se usporedno s donošenjem zakona o građanskim pravima pod nazivom Title IX 1972. godine, koji je podijelio mišljenja Amerikanaca. Iako su ga mnogi hvalili zbog stvaranja boljih uvjeta i većih prilika za sportašice, mnogi su ga optužili za rezove u muškim neprofitnim sportovima. Ženski nacionalni centar u takvim je okolnostima odnos između muškog sporta i zakona Title IX opisao kao „lažni konflikt“, a mit kako je isti zakon oštetiо muški sport postao je prevladavajući u popularnom diskursu.

Poznato je kako mediji imaju važnu ulogu u izgradnji mišljenja o određenoj temi ili događaju, a istraživanja su pokazala kako mediji često donose netočne i neprecizne informacije, poput primjerice ideje da je Title IX oštetiо muški sport. „Analiza sadržaja novinskih članaka pokazala je kako je metafora rata između muškog i ženskog sporta stvorila određeno bojište u kojem se žene (pobjednice) bore protiv muškaraca (gubitnika) za prilike“ (Laucella i sur., 2016: 4). Ipak, istraživanja su pokazala sasvim drugačije rezultate. Naime, Projekt za izvrsnost u novinarstvu u suradnji s Princetonovim odjelom za istraživanja analizirao je 2.100 priča s naslovnih strana u sportskim rubrikama 16 dnevnih novina. Rezultati su pokazali da su u samo 5 % slučajeva sportašice bile glavna tema članka u usporedbi sa 35 % slučajeva u kojima su dominirali muškarci. Ženskim timovima posvećeno je 3 % članaka, dok je muškim momčadima pripalo 36 %.

Laucella i suradnici (2016) su, koristeći metodu ankete željeli provjeriti stav urednika sportskih rubrika u 193 američkih dnevnih novina o statusu ženskoga sporta, zapošljavanju žena na pozicije sportskih novinarki, etičkim problemima u sportu, kao i o homofobiji. U istraživanju je ukupno sudjelovalo 128 urednika, od kojih je šest bilo žena (4,69 %). Čak 43 ispitanika izjavili su kako u sportskoj redakciji nema nijedne sportske novinarke, dok je 47 urednika potvrdilo kako u njihovoj redakciji postoji jedna žena, a 30% urednika je izjavilo kako je u njihovom odjeljenju zaposleno više sportskih novinarki. Većina urednika (82,8 %) potvrdilo je kako u njihovoj rubrici nijedna žena nema viši status od onog sportske novinarke. Na upit o zainteresiranosti čitatelja za ženski sport 60,3 % urednika izjavilo je kako je publika „malo zainteresirana“, dok je jedna trećina procijenila kako je čitateljstvo zainteresirano za ženski sport. Oko 2 do 3 % sportskih urednika imalo je „ekstremnije“ stavove te su okarakterizirali zainteresiranost kao „jaku“ ili „nikakvu“. Nadalje, oni ispitanici koji su na

prethodno pitanje istaknuli kako je njihova publika zainteresirana za ženski sport, izjavili su kako njihova rubrika daje više medijskog prostora sportašicama, dok su oni urednici koji su izjavili kako ženski sport nije toliko popularan među njihovim čitateljstvom, ocijenili kako je medijska reprezentacija ženskog sporta u njihovim novinama slabija. Ipak, rezultati istraživanja pokazali su kako dnevne novine sa manjom tiražom (do 100.000 primjeraka dnevno) poklanjaju više medijskog prostora ženskom sportu u odnosu na novine visoke cirkulacije (preko 250.000 primjeraka).

Također, autori su željeli provjeriti stav urednika o zakonu Title IX te o reprezentaciji i zastupljenosti ženskog sporta. Čak 101 ispitanik (79,5 %) izjavilo je kako se oštro protivi tvrdnji da je Title IX naštetio muškom sportu, a 103 urednika (80,4 %) ne slaže se s prijedlogom da se sporni zakon promjeni. Ipak, više od polovice ispitanika (52,8 %) izjavilo je kako se ne slaže sa tvrdnjom da mediji ne pružaju dovoljno prostora za ženski sport (Laucella i sur., 2016: 10-11). S druge strane, dvije trećine sportskih urednika izjasnilo se kako se slažu s tvrdnjom da su etički obvezni pratiti ženski sport te zaposliti žene unutar sportske rubrike, dok se oko jedne petine urednika nije složilo s navedenim tvrdnjama. Rezultati su pokazali kako nekoliko faktora utječe na ovakav stav urednika, a glavni je onaj povezan s brojem zaposlenih žena u sportskoj rubrici. Urednici u čijoj je rubrici zaposleno dvije ili više novinarki, istaknuli su etičku obvezu prilikom zapošljavanja, dok su urednici u čijoj rubrici sudjeluje jedna ili nijedna žena, odbacili tvrdnje o etičkoj obvezi.

Nakon analize rezultata, autori su zaključili da je u usporedbi s prijašnjim istraživanjima na ovu temu, došlo do određene promjene u stavovima i vrijednostima sportskih urednika, koje pružaju nove mogućnosti za sportske novinarke. Sjajan je primjer novinarka Mary Byrne koja je u sportu više od 25 godina, a nakon godina provedenih na poziciju zamjenice glavnog urednika u sportskim dnevnicima, Byrne je 2015. godine preuzela poziciju više zamjenice glavnog urednika u ESPN-u gdje prati američki nogomet, hokej te moto sportove.

Iako mnogi urednici ističu da zapošljavaju novinarke koje su sposobne preuzeti i više funkcije unutar rubrike, muškarci i dalje dominiraju u sportskim redakcijama, čime je ostavljeno mnogo prostora za napredak (Laucella i sur., 2016: 12).

I dok trend promjena unutar kruga faktora koji utječu na podzastupljenost ženskog sporta u medijskom prostoru, kao i odbijanje zapošljavanja sportskih novinarki, doživljava blage izmjene na prostoru Australije te Sjedinjenih Američkih Država, stanje na području tradicionalnih istočnoeuropskih država, koje su se tek u novijoj povijesti riješili okova komunističkog uređenja i dalje ne pokazuje znatniji napredak. Pravi primjer ovog fenomena je Poljska, gdje su Organista, Mazur i Lenartowicz željeli istražiti mišljenje ukupno 36 sportskih

novinara različitih medijskih platformi (18 muškaraca i 18 žena) o reprezentaciji ženskog sporta u medijskom prostoru. Autori su se odlučili za metodu polustrukturiranog intervjua kako bi ograničili tematska udaljavanja od postavljenih pitanja kod ispitanika. Temeljni cilj bio je provjeriti postoje li različita mišljenja između novinara i novinarki oko medijskog prikaza ženskog sporta te saznati stavove kod obje skupine ispitanika o promociji sportašica i njihovih uspjeha u medijskom prostoru. Rezultati su pokazali da osim sportskih novinara, koji ženski sport smatraju podređenim, nedvojbeno negativan stav iskazuju i sportske novinarke (Organista i sur., 2019: 8).

„Većina korisnika našeg medija su muškarci. Oni nisu zainteresirani za ženske sportove koji nisu zanimljivi kada ih se uspoređi s muškim sportom. Kada gledam tenis, gledam muški. Ukoliko je na programu ženski tenis prebacim na drugi kanal jer ga jednostavno ne mogu gledati. Isto vrijedi i za odbojku.“ (sportska novinarka 1)

„Uopće ne volim ženski sport. Muška odbojka ili tenis su pravi sportovi, a ženska verzija je jednostavno jedan veliki nered.“ (sportska novinarka 2)

Na rezultate analize sadržaja koji su pokazali poražavajuće rezultate o zastupljenosti ženskog sporta u poljskim medijima, neki ispitanici iskazali su iznenađenost, dok su neki priznali kako su svjesni takve situacije.

„Sve je stvar interesa. Ukoliko čitatelj iskaže manju zainteresiranost za nešto, o takvom sadržaju pišemo vrlo malo. To je očekivano, zar ne? Sport je više za muškarce nego za žene, stoga je i prestiž ženskog sporta mnogo manji u odnosu na muški. Ženski sport je jedino interesantan kada se može vidjeti tijelo sportašice, kao što je slučaj u odbojci. Tada je u prvom planu vizualni aspekt, a ne samo natjecanje.“ (sportski novinar 1)

Nadalje, novinari su poziciju ženskog sporta povezali sa tržištem, manjim brojem sportašica u odnosu na sportaše, manjim brojem ženskih „zvijezda“ u sportu te slabijom popularnošću disciplina u kojoj sportašice sudjeluju.

„Imamo manje zvijezda, to je stvarnost. Generalno, manje žena sudjeluje u sportu od muškaraca. Uvjeravam vas da nije točno da mi namjerno i svjesno izbjegavamo pisati o ženskom sportu, samo zato što se radi o ženama. To je apsurdno. Jednostavno manje je sportašica. Svakodnevno pišemo o tenisačici Agnieszki Radwanskoj. Ona je svjetska zvijezda baš kao i atletičarka Anita Włodarczyk.“ (sportski novinar 2)

Ispitanici su otkrili kako se ne smatraju figurama koje su sposobne promijeniti postojeću nejednakost između muškog i ženskog sporta. Većina novinara priznala je kako je nejednaki prikaz sportaša i sportašica opravdan, dok su samo dva ispitanika izjavila kako se podzastupljenost sportašica u medijskom prostoru mora promijeniti.

„Voljela bih kad bih vam mogla reći kako trenutačna situacija nije fer, ali problem je što ja ne podnosim ženski sport. Rekla bih da je razlog tomu fizička građa kod muškaraca. Oni su viši, jači i brži. Svaki sport u kojem oni sudjeluju je vizualno atraktivniji, uz iznimku umjetničke gimnastike. Svaki ženski sport je dječja verzija muškog...“ (sportska novinarka 3)

Neki sportski novinari naveli su kako zbog podzastupljenosti sportašica u medijskom prostoru, neke discipline u kategoriji ženskog sporta, u prvi plan stavljaju fizičku pojavu sportašica kako bi sport bio atraktivniji.

„Nije slučajnost da je primjerice u slučaju odbojke, došlo do ideje redizajniranja uniformi kako bi one otkrivale mnogo više ženskog tijela. Ovo je primjer koji pruža sama svjetska federacija: „Hej, znamo da ovo nije dobro kao muški sport, ali barem možete uživati u zgodnim djevojkama.“ (sportski novinar 3)

U hrvatskom susjedstvu pojavio se nešto drugačiji fenomen. Naime, u Mađarskoj sportske publikacije često u svoj medijski prostor uključuju sportašice i njihove uspjehe. Primjerice, 2013. godine jedan broj sportskog mjesečnika *Presztízs Sport* (PS) posvetio je ženskom sportu 16 stranica (21% ukupnog sadržaja), a na naslovnici broja bile su prikazane isključivo žene. Sportski novinar Peter Serenyi tada je izjavio da se *Presztízs Sport* zamalo pretvorio u *Women's Journal*, najpopularniji ženski magazin na području Mađarske. Od svojih početaka PS se pozicionirao kao sportski magazin koji pruža veliku potporu sportašicama i ženskom sportu općenito. Glavni urednik Zoltan Balogh nekoliko je puta istaknuo kako se divi nacionalnim sportašicama koje pokazuju dominaciju u individualnim sportovima na međunarodnoj pozornici. Sportski mjesečnik unikatan je proizvod na mađarskom tržištu zbog toga što je većinski posvećen mađarskom sportu (Antunovic, 2017: 2).

Što je to u Mađarskoj toliko drugačije nego u nekim drugim, razvijenijim zemljama, kada govorimo o zastupljenosti i reprezentaciji ženskoga sporta u medijskom prostoru? „U Mađarskoj, zemlji sa manje od 10 milijuna stanovnika, okruženoj s etnički i lingvistički različitim ljudima, sport se smatra „identitetom koji formira nasljedstvo“ kroz kojeg su izgrađene nacionalne uspomene i otpor“ (Antunovic, 2017: 4). Također, Mađarska je jedna od rijetkih svjetskih zemalja u kojoj su sportašice mnogo trofejnije na međunarodnim natjecanjima u odnosu na muške kolege. Iako su Mađari uspješni u individualnim sportovima, u momčadskima teško postižu najbolje rezultate. Njihov neuspjeh na Olimpijskim igrama u Pekingu 2008. godine prozvan je „mađarskim sindromom“ koji se odnosi na sportaše čija forma zakaže u odlučujućim trenucima. I dok su se mađarski sportaši mučili u najvažnijim utakmicama, mađarske su reprezentativke nastavljale sa sjajnim uspjesima. Na Olimpijskim igrama u Ateni 2004. godine Mađarice su po prvi puta u povijesti osvojile više medalja od reprezentativaca. Trend osvajanja medalja nastavio se na svim nadolazećim Olimpijskim

igrama, a najviše uspjeha ostvarile su u plivanju, streljaštvu te kajakaštvu (Antunovic, 2017: 6). Također, u Mađarskoj je izražena pojava ženstvenosti i nacionalizma u državnim medijima. I dok je status žena u Mađarskoj više-manje isti kao i u svim katoličkim te postkomunističkim zemljama, očekivanja vezana uz ženstvenost usko su povezana s fenomenom nacionalizma. Autorica ističe dva važna faktora koja pridonose ovom fenomenu. Prvi je obnavljanje konzervativnog katoličkog nacionalizma koji jasno ističe spolnu hijerarhiju iz prošlosti. Političke vođe na području Mađarske prihvatile su ovakvu rodnu ideologiju što je rezultiralo patrijarhalnim diskursom u javnoj sferi. Drugi faktor povezan je s niskom stopom plodnosti na području zemlje, što je dovelo do panike o opstanku mađarskog naroda. Zbog poražavajućih demografskih podataka, Vlada je pozvala mlade parove na usvajanje tradicionalnih vrijednosti, a žene na rađanje što većeg broja djece. Mađarski mediji imaju snažnu ulogu u konstrukciji idealizirane verzije ženstvenosti i majčinstva. Mediji ne očekuju samo da budu majke, već ženama definiraju „prave“ načine kako biti majka. Pravi primjer za navedeni tezu je *Nők Lapja Café* web stranica spomenutog *Women's Journal*, ženskog magazina s najvećom tiražom u Mađarskoj. Autorica ističe kako web stranica pruža „ideološki okvir“ promovirajući nacionalizam kojemu se doprinosi definicijama – što znači biti Mađar. Ujedno se često spominju i obveze koje Mađarice imaju da bi zadržale nacionalni karakter (Antunovic, 2017: 5,6).

Dunja Antunovic istražila je načine na koje je mađarski nacionalni identitet utkan u diskurs sporta, sportskog natjecanja i ženstvenosti. Koristeći se kvantitativnom te kvalitativnom analizom sadržaja, autorica je analizirala ukupno 28 brojeva mjesečnika *Presztízs Sport* koji prosječno broji 110,5 stranica. *PS* obično prvih 30 stranica posveti nogometu, a nakon toga slijedi veliki intervju sa poznatim sportašem (najčešće muškarcem), koji je gotovo uvijek prikazan na naslovnici broja. Članci o sportašicama obično su smješteni između 70 i 90 stranice, a iznimka su brojevi u kojima su sportašice na naslovnoj stranici. Od ukupno 28 analiziranih magazina, njih sedam uključivalo je sportašicu na naslovnoj stranici (25 %), a u jednom broju na naslovnici su bili prikazani sportaš i sportašica kako drže dijete (3,5 %). Prosječno, *PS* je po broju sportašicama dodijelio 13 stranica, odnosno 15,8 % ukupnog sadržaja. Većina analiziranih članaka započela je s uvodom o uspjesima sportašice na Olimpijskim igrama, europskim natjecanjima kao i svjetskim natjecanjima. Žene su percipirane kao kompetentne, a novinari su najviše koristili izraze „samopouzdan“, „odlučne“ te „uspješne“. Također, u intervjuima, sportašice često napominju važnost njihovog obrazovanja nakon završetka profesionalne sportske karijere. Iako je fokus magazina na sposobnosti sportašice, novinari često koriste ženstvene izraze poput „princeza“, „anđeo“,

„kraljica“, „mlada dama“. Autorica ističe kako su upravo ovi izrazi u službi prijenosa standarda odgovarajuće ženstvenosti. Ženstvenost se preklapa s heteroseksualnosti, a sportašice su uvijek u vezama s muškarcima – s uspješnim mađarskim sportašem ili trenerom koji joj pomaže u ostvarenju uspjeha. Nadalje, magazin najveći naglasak stavlja na sportove u kojima sportaši tradicionalno bilježe najveće uspjehe (plivanje i kajakaštvo). Od ukupno osam naslovnica na kojima su prikazane žene, njih pet je na fotografiji prikazano ženstveno, dok je sportašica na samo jednoj fotografiji u uniformi. Na jednoj od naslovnica prikazana je i plivačica Katinka Hosszu, a fokus intervjua bio je na vezi s mužem (koji je ujedno i njen trener), u sklopu kojeg je objavljena i njihova fotografija iz privatne arhive (Antunovic, 2017: 9,10).

Fenomen *családanya*, odnosno majčinstva, prikazan je na dvije naslovnice. Na jednoj fotografiji naslovne stranice kajakašica Kati Kovacs sjedi u haljini, u visokom stupnju trudnoće s rukama na trbuhu, dok je na drugoj naslovnici prikazana rukometašica Anita Gorbicz sa svojim partnerom i djetetom. I u ostalim intervjuima istaknuta je važna uloga majčinstva, koja je upisana kao „prirodna“ i koja do kraja ispunjava ženu. U sklopu nekih intervjua prikazana je fotografija partnera, kojemu se ne spominje ime, bez određenog tekstualnog konteksta, kako bi se naglasila heteroseksualnost. „Magazin, dosljedno spomenutom *Women's Journalu*, dječji život pozicionira kao prirodnu i poželjnu obvezu koje su sportašice dužne ispuniti. Također, časopis „dobro“ majčinstvo opisuje kao majčinstvo u sportskom duhu: uključuje znanje stečeno tijekom treninga, pregovaranje o rasporedu natjecanja i razgraničenje posebne rodne uloge s muškarcem (poželjno sa uspješnim sportašem ili trenerom)“ (Antunovic, 2017: 18).

Analiza reprezentacije sportašica u mjesečniku *PS* pokazala je kako postoje određeni obrasci koji odražavaju kulturno idealizirane norme o sportu i spolu. Naglasak je na sportašicama koje su ostvarile značajnije uspjehe u prošlosti, a žene se tretira s velikim poštovanjem (Antunovic, 2017: 19).

Iako se tradicionalno smatra da je sport rezerviran za muškarce i sportske novinare i dalje nije provedeno veće akademsko istraživanje koje bi analiziralo zastupljenost i proporcionalnost sportskih novinarki u novinskim redakcijama. U većini zemalja sportske novinarke prisutnije su u televizijskom novinarstvu, dok je njihova zastupljenost u novinskim redakcijama izrazito mala. Autorice Suzanne Franks i Deirdre O'Neill bavile su se pitanjem kolika je vidljivost sportskih novinarki u tiskanim medijima na prostoru Velike Britanije, te jesu li Olimpijske igre u Londonu iz 2012. godine imale ikakvog utjecaja na proporciju sportskih novinarki u dnevnim novinama.

Ukoliko se vratimo u povijest, možemo primijetiti da je novinarstvo dugo vremena bila grana rezervirana isključivo za muškarce. Tek od sredine 19. stoljeća maleni je udio žena uspio postati dijelom novinske profesije, ali je njihova ekspanzija znatno porasla razvojem oglašavanja i profita koje je isto donijelo. Novinarke su postale zastupljenije, ali su se i dalje bavile „mekšim“ temama poput mode, tračeva i društva. Njihova temeljna zadaća bila je napisati priču koja će privući žensko čitateljstvo. Iako su bile obrazovanije od muškaraca, žene se isključivalo iz ozbiljnijih tema poput politike i gospodarstva (Franks i O'Neill, 2016: 475).

Što se tiče sportske rubrike, ona je tradicionalno bila rezervirana za muškarce. Iako su od 1920-ih žene počele preuzimati uloge sportskih reporterki, u ovom području dominacija muškaraca bila je očigledna. Ovakva spolna nejednakost nije bila vidljiva sve do pokreta za ženska prava koji se odvijao tijekom 1970-ih godina. Nakon njega mnoge su se rubrike odlučile za promjene kako bi se popravila slika nejednakosti, ali je sport i dalje ostao nepromijenjen. Iako je broj žena koje su uspjele ući u sportske redakcije porastao, trend malobrojnosti i podzastupljenosti sportskih novinarki nastavio se i u novom tisućljeću. Situacija ni danas nije mnogo bolja jer je pristup sportu, tradicionalnom muškom području, i dalje ostao nedohvatljiv za sve žene koje se žele baviti ovom vrstom novinarstva. Dokazi o ovakvoj rodnoj podjeli vidljivi su kroz rezultate brojnih svjetskih istraživanja koja su se bavila ovom temom. Primjerice, *Međunarodno istraživanje sportskog tiska* (ISPS) je 2011. godine analiziralo 80 novina iz 22 različite zemlje, a od 11 tisuća članaka sportske tematike, svega je 8 % napisano od strane žene (Horky i Nieland, 2011, prema Franks i O'Neill, 2016: 478).

Franks i O'Neill željele su, koristeći se metodom kvantitativne analize sadržaja, saznati kolika je vidljivost i opseg sportskih novinarki u novinama, te postoji li napredak u odnosu na razdoblje od 2002. do 2012. godine. Također, željele su provjeriti razlikuju li se razmjer i vidljivost u različitim novinama. Razdoblje koje je uključeno u analizu bilo je prije, tijekom i poslije Olimpijskih igara u Londonu, koje je izazvalo veliki interes tamošnjeg stanovništva (90% Britanaca gledalo je neke od sportova). Nadalje, 36% medalja u momčadskim sportovima osvojile su sportašice, koje su također bile uspješne i u netradicionalnim sportovima za Veliku Britaniju kao što je boks (Franks i O'Neill, 2016: 480).

Istraživanje je pokazalo kako je generalni trend podzastupljenosti sportskih novinarki, u novinama koje su ušle u istraživanje, i dalje prisutan. Autorice su kodiranjem oko 10 tisuća sportskih članaka prikupljenih u razdoblju od jedne godine, došle do rezultata kako su manje od 2 % sportskih priča napisale novinarke, što je blagi napredak u usporedbi s prethodnim nalazima. Ovakvi rezultati potvrđuju tezu Chambersa, Fleminga i Steinera (2004) koji su

sportsko novinarstvo okarakterizirali kao područje s najviše povijesno postojanih rodni podjela u sferi novinarske profesije. (Franks i O'Neill, 2016: 487).

Franks i O'Neill su zaključile kako će u razdoblju koje slijedi biti jako teško promijeniti razmjer žena koje izvještavaju o sportu, te da su mogućnosti sportskih novinarki uvelike ograničene prilikom odabira posla u sportskim sekcijama u Velikoj Britaniji. Također, poražavajuća je činjenica da je u svega 2 % jedinica analize napisano ime novinarke koja je napisala članak, što je uvelike manje u odnosu na prosjek Europske Unije (8 %). Ipak, Franks i O'Neill naglašavaju kako je došlo do određenog napretka u odnosu na razdoblje od prije deset godina, a kao glavni razlog za takav zaključak navode domaćinstvo prestižnog natjecanja Olimpijskih igara 2012. godine. Činjenica jest da je navedeno istraživanje pokazalo kako više žena izvještava o nogometu i golfu u nekim novinama u odnosu na 2002., što je pokazatelj određenog napretka. „[...] povijest ženskog napretka u novinarstvu nikada nije bio prikazan kao jednosmjerni rast, već kao slučaj dvije stepenice unaprijed, te jedna unazad“ (Franks i O'Neill, 2016: 489).

Pregledom istraživanja provedenih u hrvatskom susjedstvu, kao i u razvijenim zemljama poput Velike Britanije i SAD-a, postavlja se pitanje jesu li, i uolikoj mjeri, sportašice, ali i sportske novinarke marginalizirane? Hrvatska je također zemlja mlade demokracije, ali snažnih tradicionalnih korijena, koji često podrazumijevaju dominaciju muškaraca u društvu. Kako bi provjerila kakva je medijska zastupljenost sportašica u hrvatskim novinama, s kolegicom Nikom Romek sam sklopu kolegija *Metode istraživanja medijskog teksta* odlučila metodom kvantitativne analize sadržaja, proučiti članke *Sportskih novosti*, jedinih hrvatskih dnevnih novina isključivo sportske tematike. U analizu je ukupno uključeno 129 jedinica analize, a razdoblje istraživanja obuhvaćalo je mjesec prosinac 2018. godine (1. prosinca – 31. prosinca). U radu je izdvojeno pet hipoteza, jedna glavna i četiri sporedne: (1) Žene su u *Sportskim novostima* manje zastupljene od muškaraca; (2) Izvještavanje o ženama zastupljenije je u rubrici 'Ostali sportovi' nego li u rubrici 'Nogomet'; (3) Žene su češće prisutne u formi kratkih vijesti; (4) Žene su manje zastupljene na naslovnoj strani *Sportskih novosti* te (5) Žene su na fotografijama prikazane kroz objektivizaciju.

Rezultati analize su pokazali kako se o ženskom sportu većinski izvještavalo u formi kratke vijesti (do 10 redaka). Ovoj kategoriji pripalo je 31 % obrađenih članaka, dok je formi kratkog članka pripalo 27 % jedinica analize. Sportašice su bile zastupljene u svega 4 % intervju te 6 % velikih članaka. Iako se tijekom prosinca tradicionalno održava malonogometni turnir Kutije šibica na kojemu sudjeluju i ženske ekipe, od 129 članaka samo njih osam bilo je posvećeno ženskom nogometu, dok je najviše članaka o sportašicama i njihovim uspjesima

bilo zastupljeno u kategoriji „ostali sportovi“ (37,2 %) koja je podrazumijevala tenis, stolni tenis, plivanje, šah, borilačke vještine i ostalo. Što se tiče izvora informacija, u 67 članaka o sportašicama izvor nije postojao, dok su u 27 slučajeva izvor informacija bile isključivo sportašice. Kada je članak uključivao više od jednog izvora, u 13 slučajeva izvor su bili i muškarci. Nadalje, istraživanjem smo željele doznati na koji su način sportašice prikazane na fotografijama. Rezultati su pokazali da je na šest fotografija žena prikazana kroz objektivizaciju, dok su na ostalim fotografijama sportašice prikazane u sportskoj opremi, čime je peta hipoteza u konačnici odbačena. Što se tiče naslovne stranice, sportašice se na njoj pojavljuju u svega četiri izdanja što čini 13,8%. Važno je istaknuti da su na tri od četiri naslovnice žene bile sporedna vijest, dok je na jednoj hrvatska atletičarka Sandra Perković bila dio glavne vijesti zajedno s Lukom Modrićem kada im je uručena nagrada za najboljeg sportaša i sportašicu za godinu na izmaku.

3. ISTRAŽIVANJE

3.1. Ciljevi istraživanja

Glavna je zadaća ovog diplomskog rada bila kroz analizu članaka, naslovnica i fotografija istražiti kolika je zastupljenost ženskog sporta u sportskom dnevniku *Sportske novosti* od prvog broja 1945. godine do kraja 2019. godine. Cilj istraživanja bio je dokazati podzastupljenost sportašica u novinama i na naslovnim stranicama *Sportskih novosti* u navedenom razdoblju, u odnosu na sportaše, te ukazati na to da je njihova reprezentacija svedena na kraće novinske forme.

3.1.1. Hipoteze

1. Sportašice su u člancima objavljenim u *Sportskim novostima* zastupljene manje od sportaša.
2. Na naslovnim stranicama *Sportskih novosti* sportašice su manje zastupljene u odnosu na sportaše, i u tekstu i na fotografijama.
3. O sportašicama se većinom izvještava kroz formu „kratkih vijesti“ (do 10 redaka).
4. Sportašice su uglavnom na fotografijama prikazane objektivizirano.
5. U vijestima/izvještajima/reportažama o ženskom sportu izjave većinom daju muškarcima.

3.1.2. Metoda istraživanja

Kao metodu istraživanja u diplomskom radu odabrala sam kvantitativnu analizu sadržaja, koja najbolje može pokazati omjer zastupljenosti i reprezentacije muškog i ženskog sporta. Mnogo je definicija analize sadržaja, a jednu od prvih postavio je Fred Nicholas Kerlinger 70-ih godina prošloga stoljeća definiravši ju kao „metodu proučavanja i analiziranja komunikacije u sistematskom, objektivnom i kvantitativnom načinu s ciljem mjerenja varijabli, a većinom, analize sadržaja upotrebljava se kako bi se odredio relativni naglasak ili frekvencija različitih komunikacijskih fenomena“ (Kerlinger, 1973: 525, u Riffe i sur., 2013: 19). Također, potrebno je naglasiti kako je kvantitativna analiza sadržaja istraživačka metoda koja podrazumijeva sistematično ispitivanje komunikacijskih simbola kojima su dodijeljene brojčane vrijednosti prema pravilima mjerenja. Statističkim metodama analize komunikacijskih simbola moguće je opisati komunikaciju te izvući zaključke o njenom

značenju. No, što podrazumijeva sistematično istraživanje? Takav oblik istraživanja zahtijeva prepoznavanje i identificiranje ključnih pojmova ili koncepta koji su uključeni u fenomen, specifikaciju moguće povezanosti između njih, te naposljetku i stvaranje hipoteza koje se mogu provjeriti. Ključan faktor analize sadržaja je i mogućnost repliciranja, što znači da istraživači moraju opisati analizu i rezultate točno i precizno kako bi drugi mogli koristiti iste podatke u svojim znanstvenim radovima, ali i kako bi mogli ponoviti čitav proces (Riffe i sur., 2013: 20).

Kvantitativna analiza sadržaja ispituje komunikacijske simbole, koji mogu biti verbalni, tekstualni ili slikovni, a variraju od kulture do kulture. Kerlinger je 1973. godine utvrdio (prema Riffe i sur., 2003: 22) kako se analiza sadržaja može primijeniti na dostupne materijale, kao i na one materijale proizvedene za određene istraživačke probleme. Primjerice, postojeći „trenutačni“ online sadržaj ili bilo koji arhivirani (novinski članci, sadržaj blogova i slično) mogu biti predmet analize, a moguće je čak i sudionike postaviti u eksperimentalne uvjete i situacije. U takvom okruženju, sudionici će proizvesti sadržaj koji će činiti jedinicu analize, kao što je slučaj u istraživanjima koja su povezana s fenomenom *framinga*. Stoga, prikladni komunikacijski sadržaj za analizu mogu biti riječi pojedinca, obilježja u reklamnim kopijama, odabir fraza i riječi u političkim govorima, komentari na društvenoj platformi Facebook, sadržaj na virtualnim blogovima te čitave naslovnice ili izdanja novina. Također, analiza sadržaja nudi i drugačije vrste mogućnosti kao što je fokusiranje na posebne okvire u određenom kontekstu. Upravo su takvu mogućnost u iskoristili Hamdy i Goma 2012. godine, kada su istraživali okvire izvještavanja prisutne u javnim, neovisnim te društvenim medijima o Egiptaskom proljeću (Riffe i sur., 2013: 23).

Kritičari kvantitativne analize sadržaja ističu kako metoda stavlja preveliko težište na komparativnu učestalost pojavljivanja različitih simbola. Holsti je 1969. godine preporučio upotrebu kvalitativne i kvantitativne analize sadržaja jer se na taj način metode upotpunjuju, što je prijeko potrebno jer težište na prisutnosti i odsustvu atributa u komunikacijskim porukama istraživače može odvesti u čistu kvalitativnu analizu. Nadalje, Holsti je u kvantitativnoj analizi sadržaja vidio i mogućnost trivijalizacije zbog orijentiranosti na kvantifikaciju. Istaknuo je kako istraživači često izjednačavaju metodu s numeričkim postupcima, te odabiru istraživačke probleme samo na temelju činjenice jer su količinski mjerljivi (Riffe i sur., 2013: 28).

Sljedeća kritika povezana je s razlikom između manifesta i latentnog sadržaja. Drugim riječima manifestni sadržaj podrazumijeva denotativno značenje, odnosno značenje koje većina ljudi dijeli i pridaje određenim simbolima. Suprotno navedenom, latentno ili

konotativno značenje označava individualno značenje koje je pojedinac dodijelio specifičnom simbolu. Ipak, potrebno je naglasiti kako razlika između latentnog i manifestnog značenja nije uvijek toliko jasna kao što kritičari indiciraju. Simboli određenog jezika s vremenom se mijenjaju. Primjerice, manifestno značenje riječi iz 2013. godine možda nisu imale isto značenje prije sto godina (Riffe i sur., 2013: 29).

Temeljna snaga kvantitativne analize sadržaja u istraživanju manifestnog značenja komunikacijskih simbola je nenametljivost. Uz točno poznavanje teorijskog okvira, istraživači mogu izvoditi zaključke iz dostupnog sadržaja, bez pristupa komunikatorima koji možda ne bi pristali na direktno ispitivanje. Nadalje, zbog dugovječnosti sadržaja i njegovoj vremenskoj neovisnosti, longitudinalna istraživanja mogu koristiti komunikacijski sadržaj koji je nadživio svoje komunikatore, publiku, ali i događanja opisana u njima. Za razliku od kvalitativne analize sadržaja, kvantitativna metoda omogućava mjerenje većeg količine podataka upotrebom različitih kodova. Također, kvantitativna analiza sadržaja ima neograničenu neprimjenjivost na različita društvena pitanja i problematiku koja su od krucijalne važnosti za mnoge discipline jer komunikacijski proces zauzima centralnu poziciju u širokom polju ljudskih djelatnosti (Riffe i sur., 2013: 30).

3.1.3 Uzorak

Kao što je već navedeno ranije u ovom radu, *Sportske novosti* najstarije su hrvatske dnevne novine o sportu. Počele su izlaziti u kolovozu 1945. Novine su u prvom razdoblju analize izlazile pod imenom *Ilustrirane fizkulturne novine*, a u siječnju 1946. godine mijenjaju ime u *Narodni sport*. Izlazile su samo utorkom, a brojale su između šest i osam stranica. U nadolazećim razdobljima istraživanja novine su brojale 12 ili 16 stranica, a od 1990-ih broj stranica penjao se i do 24. U suvremeno doba, *Sportske novosti* izlaze svaki dan na 24 ili 32 stranice, ovisno o događanjima i danima u tjednu.

Razdoblje od 75 godina podijeljeno je u šest petogodišnjih povijesno-društvenih cjelina:

- 1) 1945. – 1950. – cilj je bio provjeriti kojim sportom su se u ranim poslijeratnim godinama bavile sportašice i koliko su bile zastupljene u medijskom prostoru. U ovom razdoblju zabilježeno je 312 članaka u kojima se spominje ženski sport.
- 2) 1968. – 1973. – glavni razlog odabira ovog vremenskog razdoblja leži u nekadašnjoj plivačici Đurđici Bjedov koja se 1968. godine okitila olimpijskim zlatom, čime je postala prva žena na području SFRJ kojoj je to pošlo za rukom. Na prijelazu iz 60-ih u novo desetljeće pronađeno je 554 članaka koji su povezani sa ženskim sportom.

- 3) 1983. – 1988. – razlog odabira ovog petogodišnjeg razdoblja dva su velika događaja – Zimske olimpijske igre u Sarajevu 1984. te Univerzijada 1987. Godine u Zagrebu. Osamdesete su donijele skok u broju članaka o sportašicama, te su zabilježena 853 članka u kojima se spominju uspjesi sportašica.
- 4) 1990. – 1995. – cilj je bio provjeriti koliko su sportašice i njihovi uspjesi bili zastupljeni u vrijeme Domovinskog rata. Trend rasta broja članaka o ženskom sportu nastavio se i u ratnim godinama, te je u ovom razdoblju pronađeno ukupno 889 članaka.
- 5) 2000. – 2005. – zadatak je bio istražiti koliko se o uspjesima sportašica pisalo u poslijeratnim godinama, te je li fenomen tabloidizacije utjecao na izvještavanja u *Sportskim novostima*. Novo tisućljeće donijelo je određene promjene u samom izvještavanju, a razdoblje od 2000. – 2005. pokazalo se najplodnijim po pitanju izvještavanja o ženskom sportu. U ovom petogodišnjem razdoblju zabilježen je 1001 članak.
- 6) 2014. – 2019. – naposljetku, posljednje razdoblje analize obuhvaća suvremeno doba, a od velike je važnosti bilo provjeriti koliko su sportašice i njihovi uspjesi zastupljeni u modernom razdoblju. U posljednjem razdoblju analize dogodio se oštri pad u zastupljenosti sportašica te je objavljeno ukupno 648 članaka koji donose informacije o ženskom sportu.

Tijekom navedenih šest razdoblja analize ukupno je objavljeno 409 izdanja *Sportskih novosti* u kojima je zabilježeno ukupno 4257 članaka o ženskom sportu.

4. ŽENSKI SPORT – U SJENI SPORTAŠA, ALI I TRENERA

Analizom odabranih šest razdoblja u 75-godišnjoj povijesti *Sportskih novosti* potvrđeno je kako ženski sport nije u potpunosti nevidljiv, ali ipak postoji mnogo mjesta za napredak. O uspjesima sportašica najčešće se izvještava u kraćim formama, a ukoliko je ženski sport prisutan u duljim formatima, gotovo uvijek nadopunjava muški sport i uspjehe sportaša. Nadalje, rezultati su pokazali kako su sportašice uvjerljivo podzastupljene na naslovnim stranicama novina, a na fotografijama su najčešće prikazane u sportskoj odjeći, odnosno dresu. Privatan život sportašica nije u prvom planu, ali je zabilježeno nekoliko slučajeva u kojima se ističe muškarac (trener, predsjednik kluba) zaslužan za uspjehe sportašice na većem natjecanju.

4.1 1945. – 1950.

Od ukupno 312 članaka koji su bili posvećeni ženskom sportu njih 168 bilo je u formi kratkih vijesti (do 10 redaka) što čini gotovo 54% ukupnog materijala. Najčešće su u formi kratkih vijesti bile zastupljene uz muškarce i njihove uspjehe, a ukoliko su bile samostalno tema, tada im je autor posvetio svega jednu rečenicu iako se radilo o velikom sportskom uspjehu, primjerice rušenju svjetskog rekorda u određenim disciplinama (primjerice Nina Dumbadze 1948. u atletici ili Eva Szekeley u plivanju 1949. godine). Slijedi kategorija izvještaja kojoj je pripao 101 članak, rezultata/statistike s 19, analitičkog članka sa 17, velikog analitičkog članka sa četiri, komentara sa dva te naposljetku intervju s jednim člankom. Nadalje, važno je istaknuti da ukoliko se u tekstu spominju uspjesi i rezultati sportaša i sportašica u kategoriji izvještaja ili analitičkog članka, naglasak je na uspjehu muškaraca, dok su žene pozicionirane na samom kraju teksta te najčešće dobiju nekoliko rečenica uz rezultate. Sportašice se samostalno, u formi većoj od kratke vijesti, pojavljuju u sedam članaka koji su pripadali kategoriji izvještaja ili analitičkog članka. Također, u jednom od članaka uz sportašicu se spominje i njezin brat, koji je također tenisač, kao i njihov trener. U četiri od sedam većih članaka koji su posvećeni isključivo sportašicama i njihovim uspjesima, spominje se ime muškaraca (najčešće trenera) koji je zaslužan za uspjeh i napredak u profesionalnoj karijeri sportašice. Ipak, trend naglašavanja uloge muškarca u početnim godinama izlaženja lista nije bio pretjerano popularan, stoga ne čudi da je takva pojava zabilježena u 10 slučajeva (3,21%).

Kada govorimo o privatnom životu, on novinarima u prvih pet godina izlaska lista nije bio od velike važnosti. Privatni život sportašice spominje se u ukupno šest članka (1,92%), stoga

možemo zaključiti da je izvještavanje u ono vrijeme bilo na visokom stupnju etičnosti ukoliko sagledamo iz novinarske perspektive, ali potrebno je imati na umu kako tada novinarstvo nije bilo pod utjecajem elemenata tabloidizacije i popularnih, mekih vijesti, fenomena koji su se pojavili na prijelazu iz 90-ih u novo tisućljeće. Ipak, u člancima o plivačici Zinaidi Šeleševoj i atletičarki Ljudmili Anokinoj spominju se osobni događaji iz privatnog života tijekom ratnih godina, dok se u članku o Ženama u sovjetskom sportu iz rujna 1947. godine ističe da su sportašice majke dvoje ili troje djece.

Sportašice su na fotografijama prikazane u 61 članku, a na većini fotografija sportašice su bile odjevene u sportsku odjeću (36) ili im je bila prikazana samo glava (22). Na tri fotografije sportašice su bile odjevene u nesportsku svečanu odjeću, ali takvi tekstovi povezani su sa službenim političkim događanjima poput Kongresa Fiskulturnog saveza Hrvatske ili ostalih sportskih događanja koji su bili organizirani u čast Josipu Brozu Titu. U razdoblju od 1945. do 1950. godine nije zabilježena nijedna fotografija na kojoj je sportašica odjevena u svakodnevnu nesportsku odjeću ili je prikazana kao objekt.

Što se tiče izvora informacija, dominiraju članci u kojima ne postoji nijedan izvor informacija, a tekst se temelji na subjektivnim dojmovima i rezultatima. Sportašice se kao samostalan izvor informacija pojavljuju u tri članka, dok se u kombinaciji s muškarcem spominju u dva teksta. Također, zabilježeno je pet slučajeva u kojima je muškarac samostalni izvor informacija iako se radi o ženskom sportu, a u svim slučajevima radilo se o treneru ili rukovoditelju kluba. Ukupno, od 312 članaka izvor informacija zastupljen je u njih 10, što čini tek 3,21% jedinica analize.

Ženski sport je samostalno najviše zastupljen u izdanju iz 2. listopada 1950. godine kada je ukupno napisano šest tekstova o uspjesima sportašica i ženskih reprezentacija, što je činilo 15% sadržaja toga broja. Važno je naglasiti kako je od ukupno 64 broja, zabilježen 21 (33,3%) slučaj u kojima se pažnja uopće nije posvetila ženskom sportu samostalno, već se o sportašicama izvještavalo zajedno s muškarcima. U takvim slučajevima sportaši su dobili više novinskog prostora, dok je za žene bilo rezervirano posljednjih nekoliko redaka, ili su spomenute samo u rezultatima i statističkim podacima.

Sportašice su dominirale u kategoriji „ostalih sportova“ koja podrazumijeva sportove poput plivanja, stolnog tenisa, tenisa, gimnastike i klizanja itd. Kategoriji „ostalih sportova“ pripalo je 165 članaka što čini 52,89% jedinica analize u navedeno razdoblju. Slijedi atletika sa 101, košarka sa 20, odbojka sa 15, rukomet sa devet i skijanje sa tri članka. Nije zabilježen nijedan članak o ženskom nogometu ili boksu, a zanimljivo je da je tek ranih 1950-ih godina

dopušteno da se žene bave veslanjem o čemu je objavljen i izvještaj u izdanju *Narodnog sporta* koje datira iz 3. veljače 1950. godine.

4.2. 1968. – 1973.

Za razliku od prvog analiziranog vremenskog razdoblja od 1945. do 1950. godine, u drugom petogodišnjem razdoblju dolazi do pojave naslovne stranice, te novine počinju poprimati nešto moderniji oblik. Izdanja su brojala 12 ili 16 stranica, a nedjeljom novine nisu izlazile. U navedenom razdoblju analizirana su 72 izdanja, a na ukupno 25 naslovnica bila je prisutna vijest o sportašici što čini 34,72% svih analiziranih naslovnica. Od 25 vijesti na naslovnici u kojima su bile prisutne sportašice u 15 slučajeva pojavljuju se samostalno, dok su u 11 slučajeva dio vijesti zajedno s muškarcima (jedna naslovnica uključuje oba slučaja; žene kao samostalnu vijest te žene kao vijest zajedno s muškarcem). Nadalje, sportašice su prisutne na deset fotografija na naslovnim stranicama, a od toga su na sedam prikazane samostalno, a na tri uz muškarca. Iako se pojavljuju na ukupno 25 naslovnica, u svega dva slučaja sportašice su glavna vijest (8% naslovnica), dok su u ostalim izdanjima sportašice zastupljene kao sporedna vijest.

U razdoblju od 1968. do 1973. godine ukupno je objavljeno 554 članaka u kojima se spominje ženski sport ili uspjeh sportašice. Ženski sport najviše je bio zastupljen u formi kratkih vijesti, točnije u 293 slučajeva što čini gotovo 53% analiziranih članaka u tom razdoblju. Druga najzastupljenija forma medijske zastupljenosti ženskog sporta i uspjeha sportašica je kategorija izvještaja kojoj je pripalo ukupno 204 članka. Zanimljivo je kako u ovu formu najčešće spadaju rubrike saveznih liga različitih sportova u kojima se izvještava o utakmici tako da se navede kratki sažetak susreta te se izdvoji važnija statistika te rezultat. U kategoriji statistike/rezultata pojavljuje se 28 članaka, a zabilježeno je ukupno pet analitičkih članaka i jedan veliki analitički članak na tri stranice u kojem se spominju imena svih sportaša i sportašica koji su se popeli na pobjedničko postolje Olimpijskih igara u Münchenu. Važno je naglasiti da su u svim analitičkim člancima sportašice zastupljene uz muške kolege, te im se manje daje na važnosti u odnosu na sportaše i njihove uspjehe. Nadalje, u analiziranom razdoblju zabilježeno je deset intervjua u kojemu se spominje uspjeh sportašice, a novost su popularne „soft news“ teme koje su se pojavile u šest slučajeva, a radi se o člancima koje donose vijesti o trudnoći ili udaji određene sportašice. Izdanje iz 29. ožujka 1973. godine donijelo je intervju sa Đurđicom Bjedov u kojemu je nekadašnja plivačica prikazana kroz pomalo stereotipni okvir. Naime, autor u tekstu ističe kako se Bjedov povukla s plivačke

scene kako bi se mogla posvetiti brizi za obitelj. Za razliku od prethodnog razdoblja analize, zabilježen je porast broja kategorije komentara kojoj je pripalo ukupno sedam članaka.

I u ovom razdoblju istraživanja najviše se pisalo o veslanju, padobranstvu, streljaštvu, tenisu i plivanju, odnosno sportovima koji pripadaju kategoriji „ostali sportovi“. Navedenoj podskupini pripalo je 247 (44,58%) članka, a novost je prisutnost žena u padobranstvu i streljaštvu. Ženskom rukometu pripalo je ukupno 103 članka, dok je odbojka bila zastupljena u 23 članaka. Košarka je zastupljena u 55 članaka, a za razliku od prvog analiziranog razdoblja, u ovome je zabilježen jedan članak posvećen ženskom nogometu, i to prijateljskoj utakmici između reprezentacija Italije i Danske. I dalje je prisutna dominacija u zastupljenosti atletičarki, a ukupno je 110 članka posvećeno uspjesima žena u tom sportu. Boks je i dalje bio zabranjen sport za žene, ali je zato došlo do jačanja ženskog skijanja kojemu je ukupno dodijeljeno 15 članaka.

U sklopu članaka ukupno je objavljeno 67 fotografija na kojima je prikazana sportašica. Na 40 fotografija sportašica je odjevena u sportsku odjeću ili dres, na tri u nesportsku svečanu odjeću, na pet je odjevena u nesportsku svakodnevnu odjeću, dok je na 19 fotografija prikazana samo glava sportašice. Ni u ovom razdoblju nije zabilježen slučaj u kojemu je sportašica na fotografiji prikazana na objektiviziran način. Ipak, i dalje prednjače članci u kojima sportašica o kojoj se radi u tekstu nije prikazana na fotografiji (487), a čest je slučaj da kada se govori o rezultatima u muškoj i ženskoj konkurenciji, na fotografiji budu prikazani isključivo sportaši.

Kada govorimo o privatnom životu sportašice, on je prisutan u 16 članaka (2,89%), dok novinar navodi ulogu muškarca u ukupno 12 slučajeva (2,17%). Sportašice se kao izvor informacija spominju u ukupno 37 članaka, od toga u 17 slučajeva samostalno, a u njih 20 izvor su informacija zajedno s muškarcima. Također, iako se izvještavalo o natjecanjima u muškoj i ženskoj konkurenciji, u 32 članka uključena je isključivo izjava muškarca. Najčešći slučajevi ovakve prakse zabilježeni su uoči utakmice kada se informacije traže od trenera ili predsjednika kluba, dok su sportašice u drugom planu.

4.3. 1983. – 1988.

U petogodišnje razdoblje uključeno je ukupno 69 izdanja, uz napomenu da tri izdanja nisu bila dostupna u arhivu *Sportskih novosti*, a radi se o izdanjima iz srpnja 1987., te rujna i listopada 1988. godine. Kao i u prethodnom razdoblju istraživanja i u ovome novine izlaze od ponedjeljka do subote, te broje 12 ili 16 stranica. Ukoliko se radi o izdanju koje povezuje

nekoliko dana (primjerice 30. travnja i 1. svibnja, ili 31. prosinca i 1. siječnja), novine sadrže opsežne 24 stranice. Svako izdanje sadržavalo je i naslovnu stranicu, a sportašice su kao vijest samostalno bile prisutne na ukupno 28 naslovnica (40,58%), dok su se 15 puta na naslovnim stranicama pojavile kao vijest uz muškarca (na pet naslovnih stranica žene su prisutne i kao samostalna vijest, kao i u kombinaciji sa sportašem). Na ukupno 15 naslovnica sportašica se pojavljuje na fotografiji samostalno, dok je na četiri fotografije prikazana uz sportaša ili trenera. Sportašice su se kao glavna vijest pojavile u ukupno 6 izdanja (8,7%), dok su kao sporedna vijest bile zastupljene u 25 slučajeva što čini 36,23% analiziranih izdanja. Od šest naslovnica gdje su sportašice u središtu medijske pozornosti, dvije su povezane sa sportskim manifestacijama koje su obilježile navedeno razdoblje. Kao glavna vijest u ožujku 1984. godine pojavila se skijašica Mateja Svet koja je ostvarila značajan uspjeh na Olimpijskim igrama u Sarajevu iste godine, a izdanje iz svibnja 1986. godine donosi najavu Univerzijade uz atletičarke na naslovnoj fotografiji. Najviše je samostalnih članaka o ženskom sportu zabilježeno u izdanjima iz 14. veljače 1985. te 1. travnja 1987. kada ih je objavljeno 15.

U 69 analiziranih izdanja objavljeno je ukupno 853 članka u kojima se spominje ženski sport ili uspjeh sportašica na domaćim ili međunarodnim natjecanjima. Kao i u prethodna dva razdoblja analize, i u ovom razdoblju najviše se članaka posvetilo kategoriji „ostali sportovi“, njih 399 što čini 46,78% ukupnog broja jedinica analize. Ženskom rukometu posvećeno je ukupno 148 članaka, dok je atletika prisutna u 114 jedinica analize. O košarkašicama je ukupno napisano 87 tekstova, a najviše se pozornosti pridalo ženskoj reprezentaciji SFR Jugoslavije, koju je do međunarodnih uspjeha predvodila mlada Danira Nakić, danas jedna od ključnih figura u hrvatskoj ženskoj košarci. Odbojci je ukupno posvećeno 62 članaka, a zabilježen je i rast u novinskoj pokrivenosti skijanja o kojemu je napisano 43 članka. Ženski nogomet i dalje nije doživio značajniji rast, a u navedenom razdoblju zabilježen je tek jedan članak posvećen ovom sportu, a kategorija boksa ostala je treće razdoblje zaredom prazna.

O ženskom sportu najviše se izvještavalo kroz formu izvještaja, koji se u navedenom razdoblju analize pojavio u čak 451 slučaj (52,87%). Slijedi kategorija kratke vijesti kojih je ukupno bilo 348 (40,80%), rezultata/statistike s 21 člankom (2,46%), analitičkog članka s 20 tekstova (2,34%), komentara kojoj je pripalo šest članaka (0,70%), intervjua s pet članaka (0,59%) te popularnih „soft news“ tema s dva članka (0,23%).

Sportašice su ukupno zastupljene na 84 fotografije, a od toga su na 58 fotografija (69,05% fotografija) odjevene u sportsku odjeću, na tri u nesportsku svečanu odjeću, na devet u nesportsku svakodnevnu odjeću, a na 14 fotografija vidljiva je samo glava sportašice. U ostalim slučajevima sportašica nije bila prikazana na fotografiji u sklopu teksta.

U ukupno 15 jedinica analize (1,76%) spominje se uloga koju je muškarac odigrao u uspjehu sportašice, a najčešće se radi o treneru čije se ime spominje nekoliko puta kroz čitav članak. Privatni život i dalje nije u fokusu novinarskog izvještavanja, te je on u članku spomenut u 16 slučajeva što je isti broj kao i u prethodnom razdoblju analize, a najčešće se spominje u kontekstu trudnoće, majčinstva i obitelji.

Ipak, dolazi do porasta broja članaka u kojima su muškarci samostalni izvor informacija iako se radi o uspjehu sportašice. Takvih je članaka objavljeno ukupno 91, a najčešće se radi o najavi utakmice ili izjavama nakon utakmice kada se kontaktiraju treneri ili predsjednici kluba. Sportašica je kao samostalni izvor informacija zastupljena u ukupno 55 članaka, dok su u 31 slučaju izvor informacija i muškarac i žena.

4.4. 1990. – 1995.

U razdoblju od 1990. do 1995. godine ukupno je objavljeno 889 članaka o ženskom sportu, što je 39 članaka više u odnosu na prethodno razdoblje analize. Tijekom ratnog razdoblja objavljeno je 68 izdanja, uz napomenu da četiri izdanja *Sportskih novosti* nisu bila dostupna u arhivu, a radi se o izdanjima iz studenog i prosinca 1991. godine, te srpnja i kolovoza 1992. godine. Sportašice se na naslovnoj stranici pojavljuju ukupno u 21 slučaju (30,43%), a kao glavna vijest zastupljene su u ukupno tri izdanja. Od tri naslovnice na kojima se pojavljuju kao glavna vijest, na dvije su prikazane uz muškarca, a radi se o izdanjima iz prosinca kada se tradicionalno biraju sportaš i sportašica godine na izmaku. U jednom izdanju sportašica se pojavljuje kao glavna vijest samostalno, a radi se o izdanju iz studenog 1990. godine kada je tenisačica Monika Seleš osvojila turnir u New Yorku. Također, prilikom analize naslovnica, u četiri izdanja sportašica je na fotografiji prikazana samostalno, dok je uz muškarca prikazana na dvije fotografije naslovnih stranica. Najveći broj članaka o ženskom sportu zabilježen je u izdanju iz 3. prosinca 1990. godine kada je ovoj tematici posvećeno ukupno 25 članaka, dok je izdanje *Sportskih novosti* od 26. studenog 1993. godine donijelo najveći broj članaka posvećeno sportašicama samostalno, njih 15, a pisalo se između ostalog o košarkašicama Montmontaže, rukometašicama Karbona, odbojkašicama Rijeke te tenisačici Jennifer Capriati.

Baš kao i u prethodnom razdoblju istraživanja, o ženskom sportu najviše se pisalo u formi izvještaja, kojemu je pripalo ukupno 509 članaka (57,26%). Druga najpopularnija kategorija je ona kratke vijesti (309), zatim slijede statistika/rezultati (32), analitički članak (22), popularne „soft news“ teme (10), intervju (4), komentar (3), dok u formi velikog analitičkog

članka nije napisan nijedan članak. Za razliku od prethodno analiziranih razdoblja, dolazi do rasta broja članaka koji pripadaju kategoriji „popularnih tema“, a glavni razlog za to jest natjecanje za Miss sporta koje se tradicionalno održava svake godine u ljetnim mjesecima. Ipak, jedna od deset mekih vijesti zabilježenih u navedenom razdoblju analize donosi najavu i reklamiranje kalendara na kojemu se nalaze fotografije golih žena. Želja umjetnika bila je spojiti sport i ljepotu, a glavni uvjet za 120 kandidatkinja koje su ušle u užu izbor za pojavu na kalendaru bio je da se bave sportom i da imaju privlačnu, atletsku građu. Navedeni slučaj nedvojbeno je primjer objektivizacije ženskog tijela o kojoj su pisali McNair (2004) te Sever-Globan i Kralj (2019). Objektivizacija u medijskom prostoru često vodi do stvaranja stereotipnih vrijednosti čime se namjerno promiče rodni nesrazmjer između spolova, a publika takav prikaz počinje tolerirati te ga naposljetku prihvaćati kao reprezentativan (Lubina i Brkić – Klimpak, 2014: 228).

I u razdoblju od 1990. do 1995. nastavlja se trend najveće zastupljenosti sportašica u kategoriji „ostalih sportova“ kojoj je pripalo 432 članka, što čini 48,59% jedinica analize. Nakon toga ženski sport najzastupljeniji je u rukometu (181), atletici (105), košarci (75), odbojci (57), skijanju (31), nogometu (10) i boksu (1). U kategoriji „ostalih sportova“ najzastupljeniji su tenis, plivanje, streljaštvo, stolni tenis, kuglanje, šah, a novost je prisutnost žena u auto-moto sportovima, kao i njihova sve veća reprezentacija u padobranstvu i dizanju utega. Za razliku od prethodnih istraživačkih razdoblja u ovom je očigledan porast popularnosti ženskog nogometa, a izvještava se čak i o međunarodnim uspjesima svjetskih nogometnih ženskih reprezentacija. Ipak, najznačajnija novost je odobravanje „ženskog boksa“, inicijativa pokrenuta u studenom 1994. godine, kao i nastup šahistkinje Judit Polgar na međuzonskom turniru u Biel. Međuzonski turniri u šahu do tada su bili rezervirani isključivo za muške velemastore, a Polgar je postala prvom predstavnicom ženskog spola na turniru u Švicarskoj.

Od siječnja 1990. do prosinca 1995. ukupno su objavljene 133 fotografije sportašica. Na 94 fotografije sportašice su prikazane u dresu ili sportskoj opremi, na njih 14 odjevena je u nesportsku svakodnevnu odjeću, a na osam fotografija sportašica je odjevena u nesportsku svečanu odjeću. Nadalje, na 14 fotografija prikazana je glava sportašice, a u tri slučaja sportašica je prikazana kao objekt, što znači da su joj u prvom planu istaknute grudi, stražnjica i noge. Od tri fotografije na kojima je sportašica prikazana kroz objektivizaciju, dvije su povezane s natjecanjem za Miss sporta, dok preostala pripada kalendaru u kojemu su prikazane gole žene.

Privatni život sportašice spominje se u 15 članaka (1,69%), a najčešće se naglašavaju obiteljske veze, trudnoća, djeca, fakultetske obveze i ljubavni odnosi. Uloga muškarca zaslužnog za uspjehe sportašice zastupljena je u 13 jedinica analize (1,46%).

Sportašice se kao izvor informacija pojavljuju u 126 članaka, što čini 14,17% svih jedinica analize. Muškarci su kao izvor informacija spominju u 152 članka (17,01%), U 97 slučajeva muškarci su samostalan izvor informacije, dok su u preostalih 55 članaka izvor zajedno sa sportašicom. Kada su muškarci samostalan izvor informacije, najčešće se radi o treneru ili predsjedniku kluba koje novinari kontaktiraju uoči važnijih utakmica, ili natjecanja koja su pod medijskim povećalom.

4.5. 2000. – 2005.

U odnosu na prethodna razdoblja analize, razlika je ponajprije vidljiva u količini fotografija, kojih je bilo više i koje su postajale dimenzijama sve veće. Val tabloidizacije koji je pogodio hrvatsko novinarstvo ranih 2000-ih, djelomično je vidljiv i u izdanjima *Sportskih novosti*. Iako novine svoju prodaju nisu bazirale na tabloidizaciji i „žutom“ novinarstvu, elementi tabloidnih izdanja vidljivi su u većem broju provokativnijih fotografija sportašica, kao i u broju članaka u kojima je javno ogoljen privatni život sportaša. Također, sve više i više se izvještava o aktivnostima sportašica izvan sportskih okvira, pa je tako objavljen članak o posjeti nekadašnje trofejne atletičarke Ivane Brkljačić reiki učitelju uz mnoštvo fotografija, a prisutni su i dvosmisleni naslovi poput „Djevica u sridu“, a radi se o tada 17-godišnjoj streličarki Ivani Buden, prvakinji u kadetskoj i juniorskoj kategoriji, koja je otkrila da je djevica u horoskopu.

U razdoblju od 2000. do 2005. godine ukupno je objavljen 1001 članak u kojemu se spominje uspjeh sportašice ili ženskog sporta. U navedenom razdoblju analize ukupno je objavljeno 67 izdanja, a pet izdanja nije bilo dostupno u arhivu *Sportskih novosti* (veljača 2000., svibanj 2002., kolovoz 2004., ožujak i studeni 2005.). Sportašice se samostalno kao vijest pojavljuju na ukupno 24 naslovnice (35,82%), dok su u kombinaciji s muškarcem kao vijest zastupljene na osam naslovnica (na naslovnici iz siječnja 2001. zastupljene su samostalno i uz muškarca). Kao glavna vijest sportašice su zastupljene u dva slučaja, a radi se o izdanjima iz prosinca 2000. te veljače 2002. godine, a u oba slučaja glavna je vijest uspjeh Janice Kostelić na međunarodnim skijaškim natjecanjima. Na 17 naslovnica žene su prikazane samostalno na fotografiji (25,37%), dok su na tri naslovne stranice zastupljene na fotografiji s muškarcem (na naslovnici izdanja iz srpnja 2000. žene su na fotografiji zastupljene u oba slučaja –

samostalno i uz muškarca). Na ukupno 48 naslovnica (71,64%) sportašica nije prikazana na fotografiji.

I u ranim godinama novog tisućljeća, sportašice su dominirale u kategoriji „ostalih sportova“. Njima je ukupno pripalo 539 članaka (53,85%), zatim slijedi rukomet (165), atletika (83), košarka (72), odbojka (69), skijanje (59), nogomet (12) te boks (2). Porast broja članaka o skijanju odvija se sukladno uspjesima najtrofejnije hrvatske skijašice u povijesti Janice Kostelić, kao i Nike Fleiss te Ane Jelušić. Uz Janicu, drugo najčešće ime koje se ističe na individualnoj razini jest ono hrvatske visašice Blanke Vlašić. Ženski nogomet sve je razvijeniji, sportašice su dobile i vlastito prvenstvo, a novost je i razvoj ženskog vaterpola koji uključujuće natjecanje u Kupu, kao i u prvenstvima. Novo priznanje ženskog sporta vidljivo je i na prostoru Sjedinjenih Američkih Država koje su u studenog 2001. godine izabrale tenisačicu Jennifer Capriati za sportašicu godine, čime je postala tek trećom ženom kojoj je to pošlo za rukom od 1954. kada je natjecanje оформljeno. Nadalje, sportašice su se afirmirale i u selekcijama boba i skeletona, kajaka i kanua, kao i u veslačkoj reprezentaciji čija je jedina članica 2002. godine bila Mirna Ralje.

Trend najveće zastupljenosti ženskog sporta u formi izvještaja se nastavlja. U razdoblju istraživanja od 2000. do 2005. godine, u kategoriji izvještaja napisano je 594 članaka (59,34%), što je blago povećanje u odnosu na prethodno razdoblje analize. Slijedi kategorija vijesti kojoj su pripala ukupno 322 članka, zatim statistike/rezultata (23), analitičkog članka (15), komentara (5), velikog analitičkog članka (4) te intervjua (2). U odnosu na razdoblje 90-ih godina, početak 2000-ih obilježio je porast broja članaka u kategoriji popularnih „soft news“ tema za više od 50%. U razdoblju od 2000. do 2005. godine ukupno je napisano 36 članaka mekih vijesti, od kojih je većina povezana s natjecanjem Miss sporta, a za vijesti takve tematike najčešće je rezervirana zadnja stranica novina.

Nadalje, u spomenutom razdoblju analize *Sportske novosti* veću su pažnju poklonile fotografijama, stoga su sportašice zastupljene na ukupno 250 fotografija, što je gotovo dva puta više (1,88) u odnosu na prethodno razdoblje u kojemu su sportašice bile prikazane na svega 133 fotografije. U 178 slučaja sportašica je prikazana u sportskoj odjeći/dresu, u 27 je prikazana samo glava sportašice (na tri takve fotografije sportašica je prikazana kao karikatura), na 26 fotografija sportašica je odjevena u svakodnevnu nesportsku odjeću, na 11 fotografija odjevena je u nesportsku svečanu odjeću, te naposljetku u osam slučajeva sportašica je prikazana kao objekt što čini pet fotografija više u odnosu na prethodno razdoblje analize. Ponovno je većina fotografija ove vrste povezana s natjecanjem Miss sporta gdje su sportašice fotografirane u kupaćim kostimima u bazenima, a na zadnjoj stranici

izdanja od 3. studenog 2003. godine, nekolicina sportašica pripadnica indijskog plemena fotografirane su gole tijekom tradicionalnog sportskog susreta.

Kategorija spominjanja privatnog života sportašice u članku također je doživjela porast. U razdoblju od 2000. do 2005. godine zabilježeno je ukupno 34 slučaja u kojima se spominje privatni život sportašice. Zanimljivo je kako novinari sportašicu često ispituju o osobnom životu tijekom klasičnih najava utakmica ili razgovora nakon ostvarenja određenog uspjeha (primjerice, nakon što je 17-godišnja atletičarka Ivana Brkljačić osvojila juniorsku krunu, novinar je u članku spomenuo kako je Brkljačić ostala bez brata i djeda u kratkom razdoblju, što je nije omelo o sportskim podvizima). U svega dva članka spominje se uloga muškarca zaslužnog za ostvarenje uspjeha sportašice, ali važno je naglasiti da je trend kontaktiranja trenera za sva važnija pitanja koja se tiču sportašice ili ženskog sportskog kluba ostao i dalje prisutan, što je posebno vidljivo u slučajevima Blanke Vlašić i Janice Kostelić, čiji su očevi ujedno bili i njihovi treneri.

Žene su samostalno kao izvori informacija spominju u 148 članaka, što čini 14,79% jedinica analize za razdoblje od 2000. do 2005. godine. Muškarci se kao samostalni izvori prisutni u 144 članka, dok su u ukupno 72 članka izvori i muškarci i žene. U 637 slučajeva izvor informacija ne postoji, a žene su zastupljene kao izvor u ukupno 220 članaka.

4.6. 2014. – 2019.

Za razliku od razdoblja analize od 2000. do 2005. godine, u kojem su bili vidljivi elementi tabloidnog novinarstva, moderno razdoblje karakterizira generalno poštivanje etičkih naputaka Hrvatskog novinarskog društva. Novinari o sportskim uspjesima muškaraca i žena izvještavaju u sportskim okvirima, a zastupljenost privatnog života u člancima drastično je opala.

Navedeno razdoblje istraživanja uključivalo je 69 izdanja, uz napomenu da brojevi iz svibnja 2015., listopada 2016. te lipnja 2019. godine nisu bili dostupni u redakciji *Sportskih novosti*. Tijekom petogodišnjeg razdoblja objavljeno je 648 članaka, što je drastičan pad u odnosu na rane godine 2000-ih. Usporedbe radi, manje je članaka objavljeno samo u ranim razdobljima analize, točnije 1945. - 1950. te 1968. – 1973. kada su novine brojale između 12 i 16 stranica. Pad broja članaka o ženskom sportu prati i trend slabije zastupljenosti sportašica na naslovnim stranicama. Žene se samostalno kao vijest pojavljuju na 15 naslovnica (21,74%), dok se uz muškarca kao vijest pojavljuju na šest slučajeva, što daje ukupan broj od 21 naslovnice (40,43%). Sportašice se kao glavna vijest pojavljuju na naslovnoj strani tri izdanja, od kojih

su na dva prikazane samostalno, a na jednoj uz muškarca. Samostalno su prikazane na brojevima iz srpnja 2015. godine te kolovoza 2016. godine kada su sjajne uspjehe ostvarile hrvatske atletičarke Blanka Vlašić i Sara Kolak, dok je u izdanju iz prosinca 2014. godine Sandra Perković kao glavna vijest na naslovnici prikazana uz Marina Čilića, nakon što su prema izboru *Sportskih novosti* odabrani za najbolje sportaše u godini na izmaku. Nadalje, sportašice su samostalno na fotografiji zastupljene na 12 naslovnica, dok su na fotografiji s muškarcem prikazane na sedam naslovnica (na naslovnici od 22. prosinca 2014. godine sportašice su na fotografiji prikazane u oba slučaja – samostalno i uz sportaša).

I u posljednjem razdoblju analize nastavlja se trend najveće zastupljenosti sportašica i ženskog sporta u kategoriji „ostalih sportova“ kojoj je pripalo 364 članka. Slijedi rukomet sa 95, atletika sa 78, odbojka sa 49, skijanje sa 21, košarka sa 17, nogomet sa 10 te naposljetku boks sa četiri članka. Ukoliko promatramo individualno, novinari su najviše pažnje posvetili atletičarki Sari Kolak, neočekivanoj olimpijskoj pobjednici iz kolovoza 2016. godine, te Sandri Perković. Novost je afirmacija sportašica u malom nogometu, što je posebno istaknuto u malonogometnom natjecanju Kutiji šibica koje se tradicionalno održava u prosincu. Osim malog nogometa, žene su vidljivije i u vaterpolu te hokeju, u kojemu je čak oformljena ženska reprezentacija koja konkurrira na međunarodnoj sceni. Ipak, prisutna su i dva primjera sportske nekorektnosti, a radi se o člancima posvećenim umjetničkom i sinkroniziranom klizanju gdje se naslovu koristi izraz „predsjedništvo kći“, dok se tek u tekstu navodi njeno ime i prezime, ali se ponovno naglašava da se radi o kćeri tadašnje predsjednice Kolinde Grabar-Kitarović.

Dominacija sportašica i ženskog sporta u formi izvještaja prisutna je i u razdoblju od 2014. do 2019. godine. Kategoriji izvještaja pripalo je 446 članaka što čini više od polovice jedinica analize (68,83%). Slijede kategorije kratkih vijesti sa 131, analitičkog članka sa 25, statistike/rezultata sa 13, popularnih tema sa 12, velikog analitičkog članka sa 11, intervjua sa šest i konačno komentara s jednim člankom. I dalje su česti slučajevi u kojima su uspjesi sportašica pozicionirani na samom kraju članka ukoliko se u tekstu radi o natjecanju na kojem konkuriraju muškarci i žene. Najbolji primjer za ovakvu novinarsku praksu su teniska ATP i WTA natjecanja u kojima se natječu tenisači i tenisačice, a informacije tenisačicama su često zastupljene samo u rezultatima u okviru teksta.

Sportašice su ukupno zastupljene na 289 fotografija u navedenom razdoblju analize, a najčešće su prikazane u sportskoj odjeći ili dresu (234). Na 23 fotografije prikazana je glava sportašice, u 15 slučajeva sportašica je odjevena u nesportsku svečanu odjeću, a na 12 u nesportsku svakodnevnu odjeću. Zabilježeno je ukupno pet fotografija na kojima je sportašica

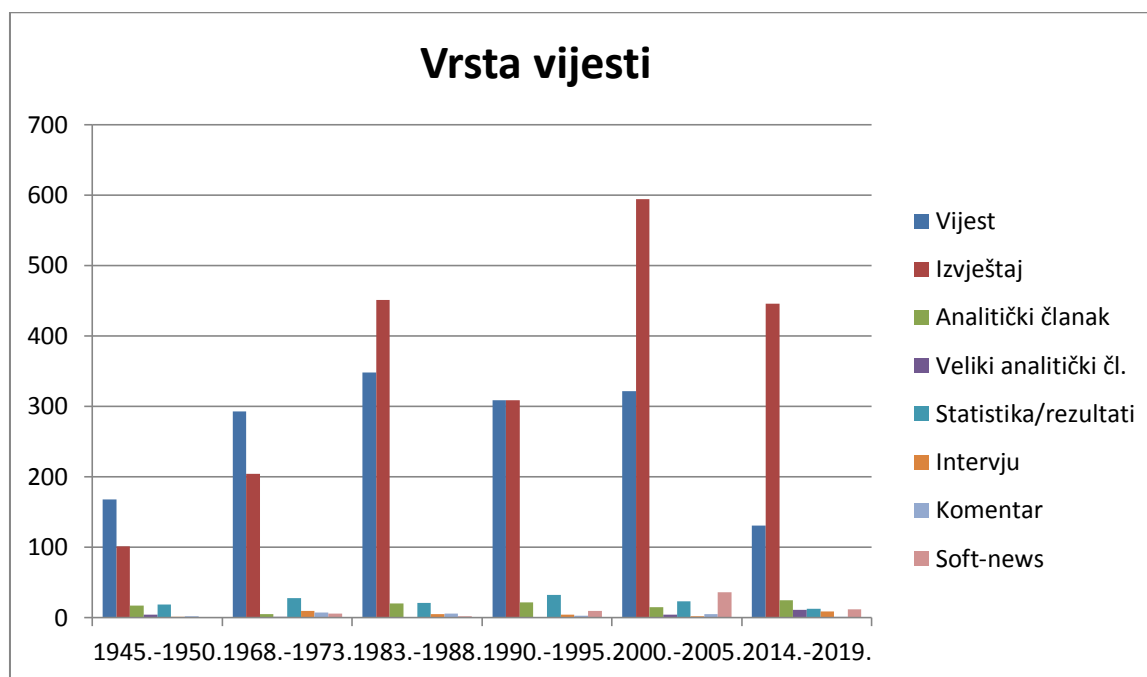
prikazana kao objekt, a četiri fotografije su pozicionirane na zadnjoj stranici *Sportskih novosti*. Na jednoj fotografiji, koja je dio postera španjolskih nogometašica, golmanica je prikazana kako u donjem rublju grudima zaustavlja loptu. Druga fotografija povezana je s kalendarom bjeloruskih odbojkašica, a na fotografiji su u prvom planu istaknute noge. Trofejna američka skijašica Lindsey Vonn čak je dva puta prikazana kao objekt, na jednoj fotografiji u prvom su planu noge, a na drugoj stražnjica. Posljednja fotografija povezana je s natjecanjem Miss sporta, a na fotografiji je u kupaćem kostimu i štiklama prikazana jedna od kandidatkinja.

Spominjanje privatnog života sportašice prisutno je u 19 jedinica analize (2,93%), što je osjetan pad u odnosu na prethodno razdoblje istraživanja. Privatni život često je prisutan u većim novinarskim formama, primjerice u analitičkom članku, intervjuu ili velikom analitičkom članku. Ipak, slučajevi u kojima se osobni život sportašice spominje u kategoriji kratke vijesti, najčešće se pojavljuju na posljednjoj stranici novina koja je rezervirana za meke vijesti. Otkrivanje dijelova osobnog života najčešće je zabilježeno u člancima o Sari Kolak, čija je medijska zastupljenost naglo porasla od kolovoza 2016. godine kada se okitila olimpijskim zlatom u Rio de Janeiru. Kategorija uloge muškarca zaslužnog za uspjehe sportašice doživjela je blagi porast, te je u razdoblju od 2014. do 2019. zabilježeno ukupno šest članaka u kojima je ovakav trend prisutan.

Sportašice su samostalno kao izvor informacija zastupljene u 101 članku (15,59%), dok je zabilježeno ukupno 80 slučajeva (12,35%) u kojima o ženskom sportu govori isključivo muškarac. U kombinaciji, muškarci i žene zastupljeni su kao izvor informacija u 37 slučajeva (5,71%).

5. RASPRAVA

Analizom ukupno 409 izdanja sportskog dnevnika *Sportske novosti* tijekom 75-godišnjeg razdoblja, stekla sam uvid koliko su sportašice bile zastupljene u listu od samih početaka izlaženja sve do danas. Iako su u ranim godinama postojanja novina određeni sportovi bili zabranjena zona za žene, tijekom godina razvoja sportskog i društvenog sustava na području SFRJ, pa onda i Republike Hrvatske, sportašice su postale dijelom svih sportskih reprezentacija. Iako se 4257 članaka može činiti kao pozamašna brojka, čak 3876 jedinica analize pripada kraćim formama – kratkoj vijesti te izvještaju što čini 91,05 % analiziranog sadržaja.

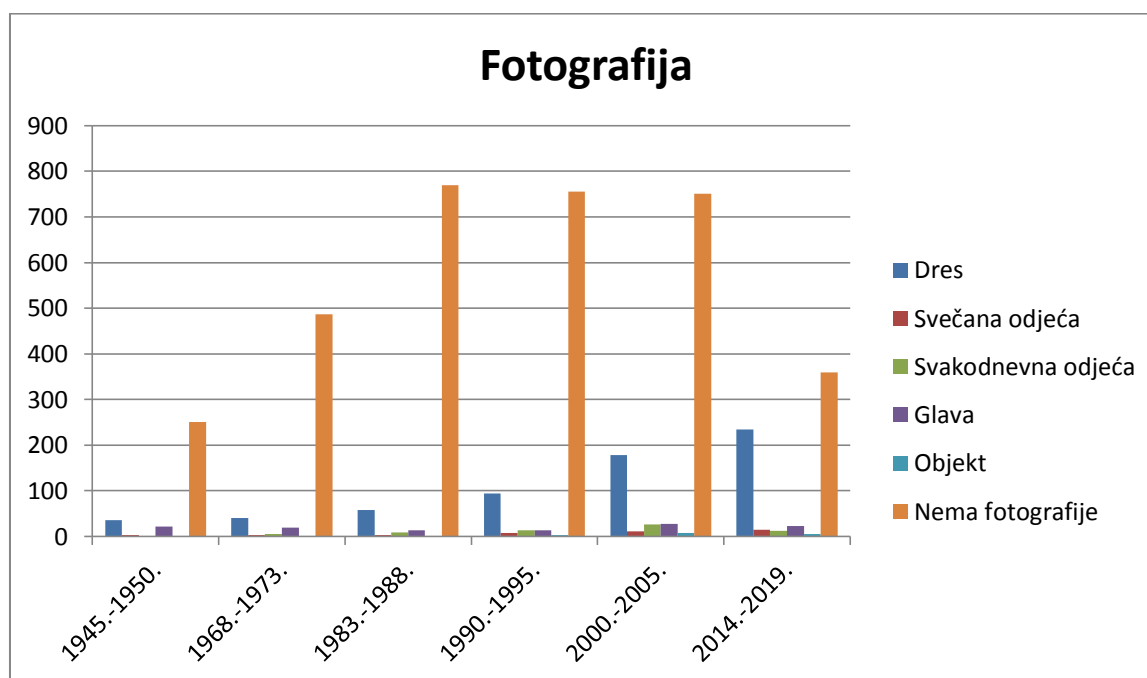

Graf 1. - Vrsta vijesti u kojoj se izvještava o sportašicama i ženskom sportu

Također, izražen je trend isticanja jedne sportašice tijekom različitih razdoblja analize, pa su tako novinari iz broja u broj spominjali Janicu Kostelić, Saru Kolak, Sandru Perković, Ivanu Brkljačić itd. Ipak, veća zastupljenost određenih sportašica u medijskom prostoru nije rezultirala učestalijim praćenjem ženskog sporta u cijelosti.

„Značajan uspjeh hrvatskom sportu donijele su upravo sportašice – Janica Kostelić, Blanka Vlašić, Sandra Perković – koje su zbog svog globalnog uspjeha imale i primjeren status u našim medijima. No, veliko zanimanje koje su mediji pokazali za njihove rezultate nije se preslikalo na ženski sport u cjelini“ (Eibl, Redžić, Šarec, 2019: 5).

Iako nije rijetkost da u svjetskim medijima dominira seksizam i rodna stereotipnost prilikom izvještavanja o ženama, rezultati analize izdanja *Sportskih novosti* pokazali su mali broj takvih slučajeva. Na ukupno 16 fotografija sportašica je prikazana kao objekt, što čini 1,81% ukupnih fotografija. Sportašice su na fotografijama većinom prikazane u sportskoj opremi ili dresu, a zabilježen je i značajan broj fotografija na kojima je prikazana samo glava sportašice. Ipak, prednjače slučajevi u kojima uz članak o ženskom sportu nije objavljena nikakva fotografija.

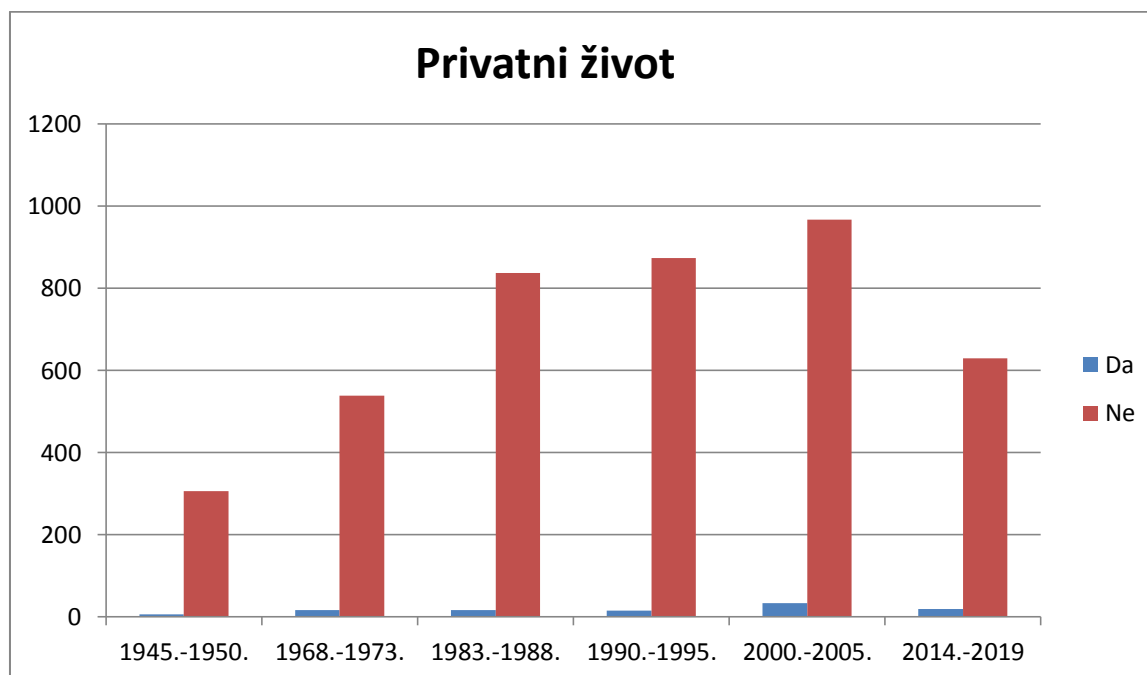

Graf 2. - Prikaz sportašica na fotografijama

Također, za razliku od istraživanja Dunje Antunovic i analize mađarskog mjesečnika *Presztízs Sporta*, u *Sportskim novostima* nije zabilježen zamjetan broj članaka u kojima se kroz majčinski okvir izvještava o karijeri sportašice, ali je prisutna nekolicina članaka koja donosi vijest o trudnoći ili rađanju djeteta. Jedini članak koji je o sportašici izvještavao kroz prizmu obitelji jest onaj iz travnja 2002. godine, kada je odbojkašica Barbara Jelić fotografirana kako sa suprugom Tomislavom Ružićem, tadašnjim košarkašem, iz rodilišta iznosi kćer Zaru, što je slično mađarskom fenomenu *családanya* u mađarskim medijima, prema kojem se sportašica jedino do kraja može ostvariti uz supruga i djecu.

Što se tiče privatnog života sportašice, on nije bio od velike važnosti novinarima *Sportskih novosti* tijekom povijesti. Od ukupno 4257 jedinica analize, privatni život sportašice zastupljen je u svega 106 članaka što čini oko 2,5 % analiziranog materijala. Najveći porast

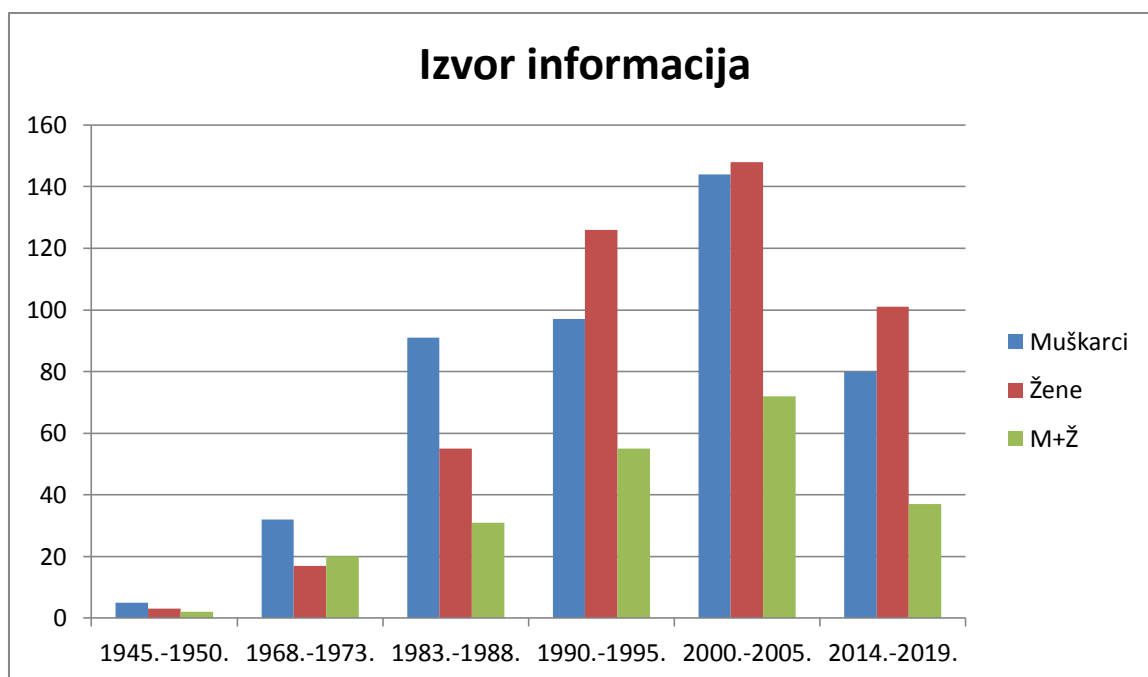
članaka u kojima je primijećena zastupljenost privatnog života zabilježen je u vremenskom razdoblju od 2000. do 2005. godine, kada su objavljena ukupno 34 članka u kojima se ističe privatni život.

Graf 3. - Spominjanje privatnog života sportašice u članku

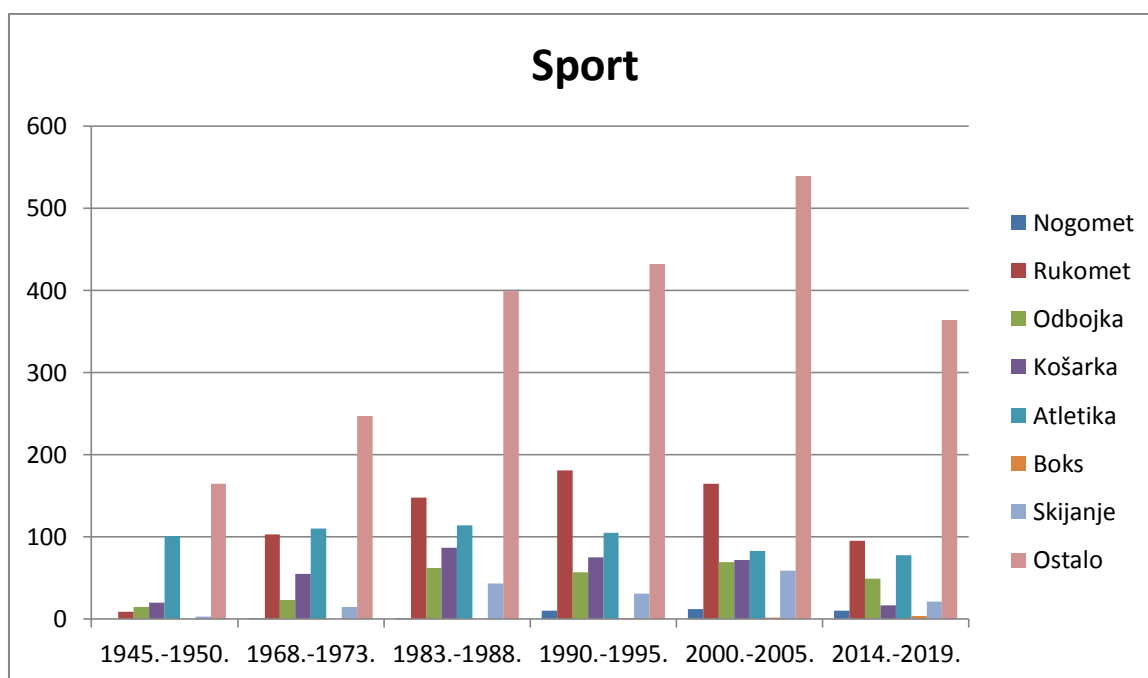
Sportašice su podzastupljene i na naslovnim stranicama. Ukoliko se i pojavljuju, gotovo su uvijek u ulozi sporedne vijesti, a nerijetko se pojavljuju zajedno sa muškarcem. Kao glavna vijest uspjele su se pojaviti Sandra Perković, Blanka Vlašić, Sara Kolak, Janica Kostelić te Đurđica Bjedov. Sportašice su na naslovnoj stranici bile najzastupljenije u razdoblju od 1983. do 1988. godine kada su se ukupno pojavile na 38 naslovnih stranica, dok su najmanje zastupljene bile u razdoblju ratnih godina i u posljednjem razdoblju istraživanja kada im je pripala 21 naslovnica.

U prva tri razdoblja analize, muškarci su uvjerljivo prednjačili kao izvor informacija, unatoč tome što se pisalo o ženskom sportu. Tek od razdoblja 1990. – 1995. žene postaju zastupljenije kao izvor informacije u odnosu na muškarce.

Graf 4. - Zastupljenost žena i muškaraca kao izvora informacija

Sportašice su najzastupljenije u kategoriji „ostalih sportova“ kojoj pripadaju sportovi poput tenisa, stolnog tenisa, skijanja, veslanja i gimnastike, a najmanje se spominju njihovi uspjesi u kategoriji boksa i nogometa.

Graf 5. - Zastupljenost sportašica prema sportovima

6. ZAKLJUČAK

Unatoč snažnim deklarativnim temeljima o suzbijanju diskriminacije što promiču Ustav Republike Hrvatske, Zakon o elektroničkim medijima, Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o suzbijanju diskriminacije i mnogi drugi, rezultati ovog istraživanja pokazali su kako u izvještavanju o ženskom sportu u Hrvatskoj ima mnogo mjesta za napredak. Provedenom analizom na uzorku članaka objavljenih tijekom 75 godina objavljivanja *Sportskih novost*, potvrdila sam 3 od 5 hipoteza postavljenih na početku istraživanja. Prva hipoteza koja se odnosi na manju zastupljenost sportašica u odnosu na sportaše je potvrđena, kao i druga koja govori u prilog njihove podzastupljenosti na naslovnim stranicama. U potpunosti je odbačena hipoteza koja tvrdi kako su žene na fotografijama prikazane objektivizirano jer je zabilježeno svega 16 takvih fotografija. Hipoteza povezana s kategorijom vijesti također je odbačena, jer u analizi dominira forma izvještaja, koja je definirana kao vijest veličine između deset redaka i pola stranice. Također, u slučajevima kada se radi o sportskom turniru na kojemu nastupaju i muškarci i žene, nerijetka je pojava da su sportašice zastupljene u posljednjem odlomku teksta ili čak samo u rezultatima, čime su u fokusu čitavog članka postavljeni muškarci.

Iako je broj članaka o ženskom sportu doživio eksponencijalni rast u prvih pet razdoblja analize, u posljednjem razdoblju došlo je do oštrog pada, što se slaže sa studijom istraživača s University of Southern California, koji su zaključili da se sportašicama danas daje manje prostora u televizijskim programima nego 1989. godine (Eibl, Redžić i Šarec, 2019: 21). Mišljenja sam da su ovakvi nalazi rezultat činjenice da hrvatski ženski ekipni, ali i individualni sportovi u posljednje vrijeme nisu ostvarili zapaženije uspjehe na europskim, ali i svjetskim smotrama. Međunarodni uspjesi privlače zanimanje publike, a samim time povećava se i medijski prostor namijenjen sportašicama. Primjerice, razdoblje od 2000. do 2005. bila je zlatna era u karijeri skijašice Janice Kostelić koja se pojavljivala u medijskom prostoru tijekom, ali i izvan skijaške sezone, u potpunosti ravnopravno sa svojim muškim kolegama. Tijekom istog perioda sjajne su uspjehe nizale i atletičarke Blanka Vlašić i Ivana Brkljačić, kao i hrvatske odbojkašice, što je glavni razlog za najveći rast broja članaka u svim analiziranim razdobljima istraživanja. U posljednjem razdoblju analize od 2014. do 2019. godine zapažene međunarodne uspjehe jedino je nizala hrvatska atletičarka Sandra Perković, a uz poneki uspjeh Sare Kolak ili hrvatskih tenisačica, hrvatski ženski sport ostao je osiromašen za trijumfe kojeg su početkom novog tisućljeća nizale hrvatske sportašice.

Generalno, muškarci su u većem broju slučajeva bili više zastupljeni kao izvor informacija unatoč činjenici da se radi o ženskom sportu, a najčešće se radilo o treneru, direktoru kluba ili predsjedniku saveza. Ipak, u posljednja tri razdoblja analize došlo je do blagog porasta žena kao samostalnih izvora informacija, ali su muškarci i dalje bili prisutni kao samostalan izvor u visokom postotku. Ovakav trend najčešće je rezultat kontaktiranja trenera uoči i poslije utakmice, dok su sportašice stavljene u drugi plan čime njihova vidljivost u medijima opada. Prethodno provedena istraživanja također su dokazala da u ovom području ima mjesta za napredak. Antunovic je u analizi mađarskog mjesečnika *Presztízs Sport* dokazala da, iako se sportašice opisuju kao uspješne i sposobne, novinari njihove uspjehe i rezultate provlače kroz prizmu nacionalnog identiteta i majčinstva. Sportašice su najčešće zastupljene u posljednjim stranicama lista, a na fotografijama se često prikazuju u društvu muškarca ili djeteta. Autorica navodi primjer članka o gimnastičarki i olimpijskoj pobjednici iz 1992. godine Henrietti Onodi koji započinje rečenicom: „Odlučna, s istom prirodnom upornosti koju je posjedovala kao gimnastičarka. Nekadašnja gimnastičarka i dalje stoji nogama čvrsto na zemlji: Živi na Floridi s troje djece i mužem, a gimnastika je na drugačijem mjestu u njenom sadašnjem životu“ (Vida, 2013: 61, prema Antunovic, 2017: 16).

Također, na podzastupljenost sportašica u medijskom prostoru veliki utjecaj ima i proces selekcije vijesti. U odabiru vijesti koje će se pojaviti u izdanjima novina najveću ulogu ima glavni urednik. Grmuša, Popović i Banek Zorica upozoravaju da stvaranje vrijednosti za publiku često podrazumijeva zadovoljavanje interesa različitih tipova čitateljstva, prva je dvojba odabir između mekih i tvrdih vijesti, a ključno je pronalaženje ravnoteže između kraće i duže medijske forme (Grmuša i dr., 2016: 28).

Podzastupljenost sportašica u medijskom prostoru odvija se paralelno s malim brojem sportskih novinarki zaposlenih u redakcijama. Primjerice, u redakciji *Sportskih novosti* zaposlena je jedna novinarka koja je ujedno i urednica rubrike „ostali sportovi“. Ostatak čine muškarci, a njih ima oko 30. Istraživanje Sherwood Osborne, Nicholson i Sherry provedeno među sportskim novinarima i novinarkama na području Australije, pokazalo je kako su zaposlenici otvoreni prema ideji većeg zapošljavanja žena u sportskim rubrikama i na višim pozicijama, a neki od njih su izjavili kako ne podržavaju trend zapošljavanja žena kako bi pratile isključivo ženske sportove. Ipak, mnogi ispitanici u Poljskoj istaknuli su kako je publika na prvom mjestu te da se zbog toga najviše piše o „muškim“ sportovima poput nogometa kako bi se zadovoljio interes šire javnosti. Zanimljive su bile izjave određenih sportskih novinarki koje su istaknule kako preferiraju pratiti muške sportove zbog bolje

fizičke spremne i dinamike samih utakmica ili mečeva, dok su ženske sportove okarakterizirale kao dosadne i nezanimljive.

Slaba reprezentacija ženskog sporta u hrvatskom medijskom prostoru rezultat je mnogih elemenata, od kojih zasigurno prednjače tradicionalizam i patrijarhat koji su i dalje prisutni u društveno-političkom svjetonazoru države. Zaključno, mišljenja sam kako je pred sportskim novinarstvom dug put kako bi se zastupljenost sportašica povećala i kako bi se uspješno zainteresirala publika za sportove u kojima sjajne uspjehe nižu hrvatske sportašice. Sportski novinari i urednici bi se više trebali informirati o ženskom sportu, te također proučiti različite kampanje čiji je cilj osvijestiti i upozoriti javnost o podzastupljenosti sportašica u medijskom prostoru. Ženski sport zahtijeva kontinuirano praćenje, ali je nažalost u Hrvatskoj čest slučaj zastupljenosti sportašica svega nekoliko dana nakon ostvarenja zapaženog uspjeha u međunarodnoj konkurenciji. Nakon toga ženski sport počne gubiti na važnosti, a ponovno postane zanimljiv za izvještavanje jedino u slučaju medalje. Radi se o „začaranom krugu“ koji se ipak može razbiti ukoliko inicijativu pokažu novinari te urednici jer su ipak oni kreatori medijskog prostora, koji ima informativnu, ali i edukativnu ulogu prema različitim publikama.

POPIS LITERATURE

1. Agencija za elektroničke medije (2017) Ravnopravnost muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medija <https://www.aem.hr/wp-content/uploads/2019/02/Ravnopravnost-mu%C5%A1karaca-i-%C5%BEna-u-sportskim-programima-audiovizualnih-medija.pdf> (pristupljeno: 6. srpnja 2020.).
2. Antunovic Dunja (2017) "Turned into the Women's Journal": Representation of sportswomen in Hungary's sports magazine. *International Review for the Sociology of Sport* 54 (9): 63-85.
3. Borić, Rada (2007) *Pojmovnik rodne terminologije*. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.
4. Crolley Liz i Teso Elena (2007) Gendered Narratives in Spain: The Representation of Female Athletes in Marca and El País. *International Review for the Sociology of Sport* 42 (2): 149-166.
5. Čakardić, Ankica, Jelušić, Ana, Majić, Daniela i Ratković, Tanja (2007) *Kategorički feminizam: Nužnost feminističke teorije i prakse*. Zagreb: Centar za ženske studije.
6. Eibl, Romana, Redžić, Dea i Šarec, Marin (2019) *Preporuke za bolje praćenje ženskog sporta u elektroničkim medijima*. Zagreb: Agencija za elektroničke medije.
7. Feldman, Andrea (2004) *Žene u Hrvatskoj: Ženska i kulturna povijest*. Zagreb: Ženska infoteka.
8. Franks Suzanne i O'Neill Deirdre (2016) Women reporting sport: Still a man's game? *Journalism* 17 (4): 474-492.
9. Grmuša, Tanja, Popović, Goran i Banek Zorica, Mihaela (2016) Percepcija kriterija selekcije vijesti kod novinara u hrvatskim dnevnim novinama. *Medijska istraživanja* 22 (2): 27-43.
10. Hardin, Marie i Shain, Stacie (2005) Female Sports Journalists: Are we there Yet? 'No'. *Newspaper Research Journal* 26 (4): 22-35.
11. Hartman, Ilsa (2002) *Sports and Women: Social issues in international perspective*. Routledge: Taylor & Francis group.
12. Kodrnja, Jasenka (2002) Patrijarhalnost u hrvatskoj obitelji: briga ili dominacija? *Sociologija i prostor* 40 (1/2): 155-180.

13. Kodrnja, Jasenka, Savić, Svenka i Slapšak, Svetlana (2010) *Kultura, drugi, žene*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, Hrvatsko filozofsko društvo i Plejada.
14. Laucella, Pamela, Hardin, Marie, Bien-Aimé, Steve i Antunovic, Dunja (2016) Diversifying the Sports Department and Covering Women's Sports: A Survey of Sports Editors. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 94 (3): 772-792.
15. Libela – portal o rodu, spolu i demokraciji <https://www.libela.org/prozor-u-svijet/5940-islam-i-feminizam-nisu-u-sukobu/> (pristupljeno 7. srpnja 2020.).
16. Lubina, Tihana, Brkić – Klmpak, Ivana (2014) Rodni stereotipi: Objektivizacija ženskog lika u medijima. *Pravni vjesnik* 30 (2): 213-231.
17. McNair, Brian (2004) *Striptiz kultura: seks, mediji i demokratizacija žudnje*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
18. Medijskapismenost.hr (2018) Kampanja za veću vidljivost ženskih sportova u medijima.
19. Mihaljević, Damirka (2016) Feminizam – što je ostvario? *Mostariensia* 20 (1-2): 149-169.
20. Nicholson, Linda J. (1999) *Feminizam – postmodernizam*. Zagreb: Liberata – Centar za ženske studije.
21. Organista Natalia, Mazur Zuzanna i Lenartowicz, Michał (2019) "I Can't Stand Women's Sports": The Perception of Women's Sports by Polish Sports Journalists. *Communication & Sport* p. 1-23 <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2167479519876886> (pristupljeno 6.srpnja 2020.)
22. Riffe, Daniel, Lacy, Stephen i Fico, Frederick (2013) *Analyzing media messages using quantative content analysis in research*. Routledge: Taylor & Francis group.
23. Sever-Globan, Irena i Kralj, Ana (2019) Akcijske filmske junakinje na početku novog tisućljeća. *Nova prisutnost* 17 (1): 5-27.
24. Sherwood, Merryn, Osborne, Angela, Nicholson, Matthew i Sherry, Emma (2016) Newswork, News Values, and Audience Considerations: Factors That Facilitate Media Coverage of Women's Sports. *Communication & Sport* 5 (6): 647-668.
25. Ured za ravnopravnost spolova <https://ravnopravnost.gov.hr/arhiva/marija-juric-zagorka/biografija-marija-juric-zagorka/1539> (pristupljeno 9. kolovoza 2020.)
26. Watkins, Susan Alice, Rueda, Marisa i Rodriguez, Marta (2002) *Feminizam za početnike*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

PRILOZI

KODNA LISTA

1. O kojem se sportu piše u članku?

1. Nogomet
2. Rukomet
3. Odbojka
4. Košarka
5. Atletika
6. Boks
7. Skijanje
8. Ostalo

2. Vrsta vijesti

1. Vijest (do 10 redaka)
2. Izvještaj (do pola stranice)
3. Analitički članak (pola do cijela stranica)
4. Veliki analitički članak (1 – 3 stranice)
5. Statistika/rezultati
6. Intervju
7. Komentar
8. Popularne „soft news“ teme

3. Kako je sportašica prikazana na fotografiji?

1. Odjevena je u sportsku odjeću/dres
2. Odjevena je u nesportsku svečanu odjeću
3. Odjevena je u nesportsku svakodnevnu odjeću
4. Na fotografiji je samo glava sportašice
5. Prikazana je kao objekt: u prvom planu su istaknute grudi, stražnjica, noge.
6. Nema fotografije

4. Spominje li se u tekstu privatni život sportašice/a?

0. Ne
1. Da

5. Spominje li se u članku muškarac zaslužan za sportske uspjehe sportašice/a?

0. Ne
1. Da

6. Izjave – broj rečenica sportašice/a i broj rečenica muških osoba (trener, predstavnik sportskog saveza, kluba, itd.)

SAŽETAK

Sportašice su tradicionalno slabije zastupljene u medijskom prostoru u odnosu na sportaše. Također, istraživanja su dokazala kako se o ženskom sportu izvještava na drugačiji način nego o muškom, pa se tako sportašice često suočavaju sa seksizmom, a brojni članci o ženama u sportu izvještavaju u okvirima majčinstva i obitelji (Antunovic, 2017). Nekoliko je faktora koji utječu na podzastupljenost sportašica u javnom prostoru, a glavni od njih povezan je s ostacima patrijarhalnog uređenja iz prošlog stoljeća u određenim zemljama. Ovaj diplomski rad istražuje zastupljenost ženskog sporta i sportašica u *Sportskim novostima* od prvog broja 1945., do prosinca 2019. godine s ciljem provjere omjera muškog i ženskog sporta tijekom povijesti. Kvantitativnom analizom sadržaja analizirano je 4257 članaka objavljenih tijekom šest razdoblja unutar vremenskog raspona od 1945. do 2020. godine. Iako je tijekom razdoblja uočeno smanjenje „rodnog jaza“ u izvještavanju o sportašima i sportašicama, trend zastupljenosti sportašica većinom u kratkim formama sprječava napredak aktualnog procesa.

KLJUČNE RIJEČI: ženski sport, *Sportske novosti*, medijska zastupljenost, medijski prikaz, analiza sadržaja

ABSTRACT

Women have traditionally been under-represented in the media area in comparison to men. Also, researches have proven that when journalists report about women's sport, they tend to do it in a different way. Thus, female athletes have to often deal with sexism, and many articles represent women through the frame of motherhood and family (Antunovic, 2017). Moreover, there are few factors that have an influence on under-representation phenomenon in the public area, and the main factor is connected with the remains of the patriarchal arrangement in many countries, from the last century. This work is dealing with the representation of female sports in *Sportske novosti* from the first edition in 1945 to December of 2019 in order to verify the ratio between female and male sport during the history. Using quantitative content analysis, 4257 articles were analyzed which were published during six periods within time span from 1945 to 2020. Although the gender gap in the coverage of female and male athletes was narrowed through the years, the trend of representation of women mostly in the short forms of news prevents progress of the current process.

KEY WORDS: female sports, *Sportske novosti*, media coverage, media presentation, content analysis